188. (

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Буряад Үнэн

КПСС-эй Бурядай обкомой, Улан-Удын горкомой, Бурядай АССР-эй Верховно Соведэй орган.

№ 189 (8714)
АВГУСТЫН 12
ВТОРНИК
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Куйбышевгидростройн начальник нүхэр И. В. КОМЗИНДА
Куйбышевгидростройн парткомой секретарь нүхэр А. А. КРАСНУШКИНДА
[Куй]бышевгидростройн нэгэдэмэл постройкомой түрүүлэгшэ нүхэр М. А. БУРМАТОВТА
[Куй]бышевгидростройн ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь нүхэр Н. Л. ЛОХМАТОВТА
Куйбышевска ГЭС-эй директор нүхэр А. К. РЯБОШАПКОДА
СССР-эй Электростанцинуудай министр нүхэр А. С. ПАВЛЕНКОДЭ
КПСС-эй Куйбышевска обкомой секретарь нүхэр М. Т. ЕФРЕМОВТЭ
[Куй]бышевска облгүйсэдкомой түрүүлэгшын уялгые дүүргэгшэ нүхэр С. А. ПЕТРУХИНДА
Куйбышевска гидроэлектростанциин барилгын бүхы хүдэлмэришэд, инженер, техникгүүд болон алба хаагшадта

[Куй]бышевска гидроэлектростанциин барилгые дүүр[гэжэ], ажалай алдарта илалта туйлаһантайнь дашара[м]уулан Куйбышевгидростройн барилгашад болон [хаб]саргагшадай коллективые КПСС-эй Центральна [Коми]тет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет халуунаар [амар]шална.

[Ма]най оронние электрификацилха талаар Агуухэ [Ле]нинэй захяае дүүргэн, дэлхэй дээрэхи эгээн томо, [2 ми]ллион 300 мянган киловатт хүсэтэй ГЭС Волга [мүрэ]н дээрэ баригдаа. Энээнэй барилга бүхы совет [арад]ай хэрэг болоһон байха юм.

[Ку]йбышевска гидроэлектростанциин барилгые [дүүр]гэжэ, тэрэнние хүсэдөөр ашаглалгада оруулга [комм]унизмын материально-техническэ база байгуул[ха х]эрэгтэ үшөө нэгэ томо алхам болохоһоо гадна, [ма]най үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөхэ, ниитын ажа[лай] бүтээсые дээшэлүүлхэ, советскэ хүнүүдэй ажа[байдал] улам һайжаруулха шэнэ арга боломжо бии [бол]бо.

[Ку]йбышевска гидроузел барихын тулада олон мян[ган] эрэгтэй, эмэгтэй хүдэлмэрилэгшэд, эрдэмтэд, [инже]нер, техникгүүд ажаллаа. Узелай бүхы барилга[нууд] Эсэгэ ороной заводуудта ухаалан зохёогдожо, [бүтэ]эгдэһэн орёо нарин механизм болон түхеэрэлгэ[нүүд]ээр хангагданхай. Энэ хадаа советскэ эрдэм [ма]най болон техникын амжалтатайгаар хүгжэжэ [бай]һанай, советскэ индустриин хүсэ шадалай үдэр [бүри] тудам ургажа байһанай, эгээн зоримгой хүсэл бодолнуудые болон түсэбүүдые советскэ хүнүүдэй бэелүүлжэ шадаха байһанай шэнэ үнэмшэстэй гэршэ мүн болоно.

Волгадахи гигантые барилга байгаалиин хүсые мэдэлдээ абахын түлөө тэмсэлэй гайхамшагта һургуули болохоһоо гадна, советскэ гидробарилгашадай техническэ болон үйлэдбэриин дүршэлые арьбадхаа. Гидроэлектростанциин 400—500 киловатт напряженитэй хүсэтэ электролиин барилгашад өөһэдынгөө социалистическэ ехэ уялгануудые нэрэтэй солотойгоор дүүргээ.

Куйбышевска гидроэлектростанциин барилгын дүүрэжэ, ашаглалгада үгтэһэн тухай мэдээсэлые манай бүхы арад угаа ехэ омогорхолой мэдэрэлтэйгээр угтаха ёһоороол угтаба.

Волга дээрэ Жигулиин шадар туйлагдаһан ехэ илалта, мүн манай орондохи техническэ бусад олон туйлалтанууд коммунистическэ общество байгуулжа байһан советскэ арадай зохёохы хүсые бадаруулһан советскэ олониитын байгуулалтын булюу һайн байһые бүхы дэлхэйн зоной үмэнэ харуулба.

Дүй дүршэл болон эрдэм мэдэсэ ехэтэй болоһон Куйбышевска гидроэлектростанциин барилгашадай болон хабсаргагшадай коллектив манай ороной шэнэ барилгануудта бүри ехэ үрэтэйгөөр ажаллаха гэжэ батаар найдажа байһанаа КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет элишэлэн мэдүүлнэ.

КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ.

ССР СОЮЗАЙ МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕТ.

КПСС-эй Центральна Комитедтэ ССР Союзай Министрнүүдэй Соведтэ

[Пр]оектынгээ ёһоор 2 миллион 100 мянган киловатт [хүсэт]эй, жэл соо 10,8 миллиард киловатт-час электро[энер]ги үйлэдбэрилдэг Куйбышевска гидроэлектро[станц]иин барилга дүүргэгдэбэ гэжэ угаа ехэ баяртай[гаар] Таанадта элидхэнэбди. Гидроузелай түхеэрэлгэ[нүүд]ые хүдэлгэжэ, али бүхы талаһаань удаан саг соо [ша]лгаһанайнгаа һүүлээр саг үргэлжэ ашаглахын ту[лада] тушаагдаба. Куйбышевска гидроузел хэдэн олон [ор]холтой гидротехническэ түхеэрэлгэнүүдһээ бү[ридэ]һэн орёо нарин барилга юм. Богонихон саг соо [баригда]жа дүүргэгдэһэн энэ гидроузел дэлхэй дээрэхи [гидр]обарилгын хэрэгтэ шэнэ нэмэри болоно. 700 метр [утат]ай, 80 метр үндэртэй гидроэлектростанциин ту[мэр б]етон байшанһаа; 981 метр утатай аад, секунда [д]40 мянган кубометр уһа табижа шадаха шадал[һаа ү]лүү гараһан уһые табидаг түмэр бетон плоти[н]а (хаалта); нютагай элһэ шорой обоолжо хэг[дэһэ]н 2800 метр утатай хаалтаһаа; судныя ябаха ка[налай] 2 ехэнүүд шлюзһаа гидроузел бүридэнэ. Дэл[хэй] дээрэ эгээн томо, шэнээр байгуулагдаһан сөө[мэй] бологшо 6500 квадратна километр талмай[тай] 58 миллиард кубометр уһанай багтаха хэмжээ[нэй] водохранилищи байгуулагдаа.

[Уһ]һэтэй, шабартай хүрьһэтэй газарта Куйбышев[ска] гидроузел барилга техническэ түрүү аргануудые [хэрэ]глэһэн, шэнэ, орёо нарин түхеэрэлгэнүүд болон [меха]низмуудые байгуулһан барилгашадай, проектнэ [боло]н научно-шэнжэлэлгын организацинуудай инже[нернүүд]э талаар амжаһан угаа ехэ туйлалта мүн болоно. [Ба]рилгын эхилһэнһээ хойшо 190 миллион кубометр [хэмж]ээтэй газарай хүдэлмэри хэгдээ, 7 миллион 400 [мян]ган кубометр бетон болон түмэр бетон дэбдигдээ, [...]мянга гаран тонно металлоконструкци, уһанай хү[сөөр] хүдэлдэг түхеэрэлгэнүүд хабсаргагдаа. Гидро[узел]ай түхеэрэлгэнүүдые гоёон жэлэжэ түхэл оруул[һа]он ехэ хүдэлмэри хэгдээ.

[Бү]тээсэ ехэтэй механизмуудай хэрэглэгдэһэнэй [ушар]ар ажалай бүтээсые тон ехээр дээшэлүүлхэ арга [олдо]жо байгаа. Жэл соо 58 миллион кубометр, сүүдхэ [...]400 мянган кубометр газарай хүдэлмэри хэгдэдэг, [жэл] соо 3134 мянган кубометр бетон дэбдигдэдэг [бол]аа. Ингэжэ манай, мүн хилын саанахи оронууд[ай] гидробарилганууды урда тээнь бүтээдэгтэ орхо[доо] бүри түргэнөөр тус барилга хэгдэһэн болоно.

[М]анай хүсөөр хүдэлдэг гидротехническэ түхеэрэл[гэн]үүдые, металлоконструкцинуудые даб дээрэ томо [ха]божо хабсараад, барилгын болон хабсаралгын [хүдэ]лмэрине нэгэн доро ябуулха арга үргэнөөр хэрэг[лэһэ]нэй ушар хабсаралгын хүдэлмэрие поточно [арга]маар түргэнөөр бүтээхэ аргатай бо[лоо]. Түрүүшын гидроагрегат 1955 оной де[кабрь]иин 29-дэ, тиихэдэ һүүлшын 20-дохи агрегат [195]7 оной октябриин 14-дэ ашаглалгада үгтэһэн [бай]гаа. Нэгэ агрегадые хабсарха саг болзор проек[тээ]р хараалагдаһанда орходоо хоёр үлүүтэй дахин [тү]ргэдоһон байна.

[Т]үрүүшын гидроагрегадай ашаглалгада үгтэһэн сагһаа хойшо электростанци 15 миллиард үлүүтэй киловатт-час үнэ багатай электроэнерги үйлэдбэрилжэ, гүрэнэй нэгэ миллиард үлүүтэй түхэриг харюулһан, Москва шадарай 20 миллион тонно нүүрһэ алмаһан байна.

Куйбышевска гидроэлектростанциин болон Куйбышевска ГЭС—Москва гэһэн 400 киловатт напряженитэй электродамжуулгын линиин ашаглалгада үгтэхэдэ, түбэй промышленна районие болон манай Эхэ ороной ниислэл хото Москвае электроэнергеэр хангаха хүдэлмэри тон ехээр һайжараа. Энэ хадаа КПСС-эй XX съездын шиидхэбэринүүдээр хараалагдаһанай ёһоор СССР-эй Европодохи хубида нэгэн ниитэ гүрэнэй энергосистемэ байгуулха хэрэгтэ шухала хубинь боложо үгэһэн байна. Куйбышевска ГЭС—Урал гэһэн 500 киловольт напряженитэй ехэ вольтно электродамжуулгын линиин нэгэдэхи ээлжээн энэ оной июльдэ ашаглалгада үгтөө.

Куйбышевска гидроузелай барилга гидробарилгашадай шэнэ алдарта отрядые бии болгохо тон һайн һургуули боложо үгөө. Барилгашадай, мүн хабсаргагшадай олон мянган хүнһөө бүридэһэн эбтэй эмхитэй коллектив байгуулагдаа, эрхим һайн мэргэжэлтэд, бүтээсэ ехэтэй шэнэ машина, механизмуудые һайнаар шудалһан хэдэн зуун шадабаритай хүдэлмэришэд урган гараа. Залуу инженер, техникгүүд дүршэл ехэтэй барилгашад болоо. Тэдэнэй нилээд олониинь Сталинградска, Братска, Кременчугска, Саратовска болон бусад гидроэлектростанцинуудай барилганууда мүнөө үедэ хүдэлмэрилжэ байдаг.

Куйбышевска гидробарилгын хүдэлмэрилэгшэдые барилгын эхилһэн сагһаа хойшо КПСС-эй Центральна Комитет, Советскэ правительство үдэр бүриин анхарал оролдолгоор хүреэлһэн байна.

Куйбышевска ГЭС-эй барилга бүхы шухала юумээр: барилгын эрхим һайн техникээр, түхеэрэлгэнүүдээр, механизмууд болон материалнуудаар хангагдадаг байгаа. Гидроузел бодхоолгодонь барилгашадта Москвагай, Ленинградай, Украинын, Уралай, ороной бусад районуудай заводуудай коллективүүд ехэ туһаламжа үзүүлһэн байна.

Парти, Правительствын ямаршье даалгабаринуудые Куйбышевска гидроэлектростанциин барилгашад, хабсаргагшад саашадаа дүүргэхээр бэлэн байһанаа КПСС-эй Центральна Комитедые, Советскэ правительствые найдуулна.

Куйбышевгидростройн начальник И. КОМЗИН.
Куйбышевгидростройн парткомой секретарь А. КРАСНУШКИН.
Куйбышевгидростройн нэгэдэмэл постройкомой түрүүлэгшэ М. БУРМАТОВ.
Куйбышевгидростройн ВЛКСМ-эй комитедэй секретарь Н. ЛОХМАТОВ.
Куйбышевска ГЭС-эй директор А. РЯБОШАПКО.
СССР-эй Электростанциин министр А. ПАВЛЕНКО.
КПСС-эй Куйбышевска обкомой секретарь. М. ЕФРЕМОВ.

СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ УКАЗ

Волжско гидроэлектростанцида Владимир Ильич Ленинэй нэрэ олгохо тухай

[Ку]йбышевска гидроэлектростанцида Владимир [Ильи]ч Ленинэй нэрэ олгохо, тэрэнние Владимир Ильич Ленинэй нэрэмжэтэ Волжско Гидроэлектро-

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. ВОРОШИЛОВ.
СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

[]Москва, Кремль,
[]1958 оной августын 10.

Куйбышевгидрострой Ленинэй орденоор шагнагдаба

Волга мүрэн дээрэ Куйбышевска гидроэлектростанцие бариха даалгабари амжалтатайгаар дүүргэһэнэйнь, Эсэгэ оронойнгоо гидроэнергобарилгые хүгжөөлгэдэ ехэ амжалта туйлаһанайнь түлөө СССР-эй Электростанцинуудай министерствын **Куйбышевгидростройе** СССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Ленинэй** орденоор шагнаа.

Нүхэд А. Б. АРИСТОВ, Л. И. Брежнев, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Д. С. Полянский Куйбышевска ГЭС-тэ ерэбэ

КОМСОМОЛЬСКО тосхон (Куйбышевска область), августын 9. **(ТАСС-эй тусхай корр.).**

Нүхэд А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Д. С. Полянский, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо И. И. Кузьмин болон бусад мүнөөдэр Москваһаа дэлхэй дээрэхи эгээн ехэ Куйбышевска ГЭС-эй барилгашадай һайндэртэ ерэһэн байна.

Тэрэшэлэн КПСС-эй Куйбышевска обкомой нэгэдэхи секретарь М. Т. Ефремов, Куйбышевска облгүйсэдкомой түрүүлэгшын орлогшо С. А. Петрухин, Волго шадарай сэрэгэй округой сэрэгшэдые командалагша генерал-полковник В. Н. Комаров тэдэнэртэй хамта ерэлсээ.

Жигулевско далайн станци дээрэ гидробарилгашад, предприятиин хүдэлмэришэд, колхозникгууд, мүн ойро шадарай городууд болон тосхоной ажалшад айлшадые халуунаар угтаа. Тэдэнэрэй дунда: Электростанциин министр А. С. Павленко, КПСС-эй Куйбышевска обкомой секретарьнууд А. С. Мурысев, А. М. Токарев, П. И. Агапов, Д. С. Землянский, «Куйбышевгидростройн» начальник И. В. Комзин, Куйбышевска ГЭС-эй директор А. К. Рябошапко, электростанциин министерствын гидропроектын главна инженер Г. А. Руссо, Куйбышевска ГЭС-эй проектын главна инженер Н. А. Малышев, бусад бии.

Нүхэд А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Д. С. Полянский гэгшэд Куйбышевска ГЭС-эй гидротехническэ барилга хараба

ЖИГУЛЕВСК (Куйбышевска область), августын 10. **(ТАСС-эй тусхай корр.).** Куйбышевска ГЭС-эй барилганууд хурса наранай элшэдэ толорон харагдана. Комсомольско, Шлюзово, Портово тосхонуудай мянгаад ажалшад үйлсэ бүхэндөө олоороо гаранхай. Мүнөөдэр—Волго дээрэхи энергетическэ барилгада зорюулагдаһан һайндэр. Сугларагшадай шэг шарайнуудта баярай тэмдэг үзэгдэнэ.

Нютагай сагаар үглөөнэй 10 часта нүхэд А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, М. А. Суслов, Н. С. Хрущев, Д. С. Полянский, мүн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо И. И. Кузьмин, электростанциин министр А. С. Павленко, КПСС-эй Куйбышевска обкомой нэгэдэхи секретарь М. Т. Ефремов, Ленинэй орденто «Куйбышевгидростройн» начальник И. В. Комзин болон бусад гидроузелай доодо шлюздэ хүрэжэ ерэнэ. Гидротехническэ барилгануудые харалган эхилнэ. Шлюзүүдэй бүхы түхеэрэлгэнүүд, механизмууд тон наринаар хүдэлнэ.

Нүхэр Н. С. Хрущев, мүн тэрээнтэй суг ябалсагшад шлюзүүдэй болон управлениин автоматикын хүдэлмэринүүдые һонирхожо харана. И. В. Комзин шлюзүүдэй барилга, тэдэниие бүтээһэн хүдэлмэришэд тухай сугларагшадта хөөрэжэ үгөө.

Айлшад харалгаяа үргэлжэлүүлэн, машинада һуугаад, дээдэ шлюздэнь ошоно. Н. С. Хрущев болон тэрээнтэй сугтаа ябалсагшад Дамба дээрэ бууһа, плотинын талмай харана. Эндэһээ бүхы барилганууд зохидоор харагдана. Куйбышевска далайн үзэсхэлэнтэ һайхан эрьедэнь байгаалиин баян уларилые һайнаар ашаглахын тула фруктово садуудые һаядаа бариха хэрэгтэй гэжэ Н. С. Хрущев тэмдэглэнэ.

ГЭС-эй томохон байшан. Машинна залдань Куйбышевска ГЭС-эй директор А. К. Рябошапко, тэрэнэй главна инженер М. А. Саркисов хүндэтэ айлшадаа угтана. Тэдэнэр электрическэ машинануудай техническэ оньһон аргануд, тэдэнэй илгаа тухай хөөрэжэ үгэнэ.

Эндэ машинна зал соо Куйбышевска ГЭС-эй барилга дээрэ ехэ амжалта туйлаһанайнгаа түлөө хоёрдохёо «балта ба хадуур» гэһэн алтан медаляар шагнагдаһан суута электрогагнууршан А. А. Улесовтой Н. С. Хрущев уулзаа. Н. С. Хрущев суута хүдэлмэришэние тэбэрин таалана.

ГЭС-эй 5 агрегадуудта улаан лентэнүүд уягданхай. Н. С. Хрущев 17-дохи машинадань ошожо, сугларагшадай нэрьемэ альга ташалган доро улаан лентыень отолоод, агрегадай барюулнууд мушхажа, тэрэнние хүдэлгэнэ. Мүн А. Б. Аристов, Л. И. Брежнев, М. А. Суслов, Д. С. Полянский гэгшэд нүгөө агрегадуудта ошожо лентыень отолоод, барюулнууд мушхажа, агрегадуудые хүдэлгэхэдэнь, нэрьемэ альга ташалган болоо.

Ч. Цыбиков—Социалистическэ Ажалай Герой

БАРИЛГАШАД БОЛОН БАРИЛГЫН МАТЕРИАЛНУУДАЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИИН ХҮДЭЛМЭРИЛЭГШЭДТЭ СОЦИАЛИСТИЧЕСКЭ АЖАЛАЙ ГЕРОЙН НЭРЭЭЭРГЭ ОЛГОГДОБО

Барилгада болон барилгын материалнуудай промышленностьда элитэ ехэ амжалта туйлаһанайнь түлөө 143 хүдэлмэрилэгшэдтэ, тэрэ тоодо Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй «Бурстрой» трестын модошо дархан **Цыбиков** Чойбондо СССР-эй Верховно Соведэй Президиум Социалистическэ Ажалай Геройн нэрээргэ олгоо.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошилов Бүхэдэлхэйн выставкэ харахаяа Брюссель мордоо

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошилов «ТУ-104» гэжэ тусхай самолёдоор августын 10-да Москваһаа Брюссель мордоо. 1958 оной Бүхэдэлхэйн выставкэдэ августын 11—13-да СССР-эй Национальна үдэрнүүд тэмдэглэгдэхэнь. Энэ үедэ К. Е. Ворошилов выставкэ хараха.

К. Е. Ворошиловые мордохуулхаяа Внуковска аэродром дээрэ Москвагай ажалшадай түлөөлэгшэд сугларба. Аэровокзалай байшангай дэргэдэ Советскэ Союзай гүрэнэй тугууд намилзуулагдаа.

Нүхэд Н. А. Мухитдинов, М. Н. Шверник, А. Н. Косыгин, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшын орлогшо И. К. Абдулаев болон бусад аэродромдо ерээ.

Тэрэшэлэн үдэшэгшэдэй дунда дипломатическа корпусой түлөөлэгшэд байлсаа.

Аэродром дээрэ сугларагшад К. Е. Ворошиловые аян замдаа һайн ябагты гэжэ юрөөгөөд, эбигэл һайханаар мордохуулаа. «ТУ-104» агаарай онгосо баруун тээшээ шэглэн ниидэбэ.

К. Е. Ворошиловтай хамта СССР-эй Элүүрые хамгаалгын министр М. Д. Ковригина, СССР-эй Культурын министрын нэгэдэхи орлогшо С. Б. Кафтанов ябалсаа. СССР-һээ Бельгидэ байгаа элшэн сайд Б. И. Авилов Брюссельдэ тэдэнэртэй нэгэдэхэ юм.

(ТАСС).

СССР-эй профсоюзуудай XII съезд зарлаха тухай

СССР-эй Профессиональна Союзуудай 12 съездые 1958 оной октябриин 27-до Москвада, доро дурсагдаһан зүбшэхэ зүйлтэйгөөр зарлаха гэжэ Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Совет тогтообо:

1. Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Соведэй тоосоото элидхэл.
2. Шалгалтын Комиссиин тоосоото элидхэл.
3. 1959—1965 онуудта СССР-эй Арадай ажахые хүгжөөхэ холын хараата түсэб тухай (СССР-эй Госпланай элидхэл).
4. СССР-эй Профессиональна Союзуудай Уставта хубилалта оруулха тухай.
5. Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Комитедэй, Шалгалтын Комиссиин һунгалта.

Бурядай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөхэ зорилготой зүблөөн

Үсэгэлдэр, Бурядай республикын түб хото—Улан-Үдэдэ, Ленинэй орденто оперо, баледэй театр соо научна хүдэлмэрилэгшэд, партийна, советскэ, ажахын хүтэлбэрилэгшэд, хүдөө ажахын, промышленностиин түрүүшүүл, хамта 500 гаран эдэбхитэд сугларба.

Бурядай АССР-эй үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөхэ тухай зүблөөе республикын Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ нүхэр **В. Р. Филиппов** нээжэ, СССР-эй Наукануудай академиин гэшүүн-корреспондент нүхэр Ф. Н. Шаховта үгэ үгэбэ. Нүхэр **Шахов** оролтын үгэдөө зүблөөнэй зорилгонууд тухай тогтожо хэлээ. —Энэ зүблөөн дээрэ Бурядай республикын ажахын мүнөө үеын байдал, тэрэнние саашадаа хүгжөөхэ зам тодорхойлогдохо юм. Иланғаяа байгаалиин баялигые хэсэгөөр ашаглахаа, хүдөө ажахые нютагай, эрхэ байдалда таарууллан хүгжөөхэ республика дотор электрын хүсэ эхэрэ абаха, түмэр харгы бариха асуудал зүбшэгдэхэ байна,—гэжэ тэрэ мэдүүлбэ.

Удаань зүблөөн дээрэ «Бурядай АССР-эй байгаалиин болон экономическа баялигууд, үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөхэ хараа түсэбүүд тухай» асуудалаар КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр **А. У. Хахаловай** элидхэл шагнагдаба.

Республика дотор промышленность, хүдөө ажахые, зам харилсаае эрид хүгжөөхэ айхабтар ехэ арга боломжонуудай бии байһаниинь тэмдэглэгдэбэ.

Зүблөөн дээрэ «СССР-эй Наукануудай академиин Сибириин отделенидэ мэдэлтэй Бурядай научно-шэнжэлэлгын комплексно институдай зорилгонууд тухай» асуудалаар тус институдай директор нүхэр **Д. Д. Лубсанов** элидхэл хээ.

Һүүлээрнь зүблөөндэ хабаадагшад дүрбэн газар таһаржа, секцинүүдтэ зүблөбэ. Энэ зүблөөн августын 15 болотор үргэлжэлхэ юм.

БУРЯДАЙ АССР-эй БАЙГААЛИИН, ЭКОНОМИЧЕСКА БАЯЛИГУУД, ҮЙЛЭДБЭРИЛГЫН ХҮСЫЕ ХҮГЖӨӨХЭ ХАРАА ТҮСЭБҮҮД ТУХАЙ

Энэ асуудалые зүбшэн хэлсэхэ зүблөөн дээрэ КПСС-эй Бурядай обкомой секретарь А. У. ХАХАЛОВАЙ хэһэн элидхэлһээ

Байгша оной июль һарада Бурядай Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын 35 жэлэй ой тэмдэглэгдээ.

Манай республикын ажалшад ленинскэ национальна политикын бэелүүлэгдэһэнэй ашаар, ород арадай, мүн аха дүү бусадшье арадуудай һайн һайхан туһаламжын ашаар Агууехэ Октябриин илан мандаһанай һүүлээр хаанта Россин заха хизаарай бусад арадуудтал адли капитализмын шатые алад гараад, социализмда шата дамжан орохо арга боломжотой болоо. Ажалша бурят арад совет засагай илан мандаһанай һүүлээр эрхэ сүлөөтэй болоод, Коммунистическэ партиин хүтэлбэреэр экономико, культураяа хүгжөөлгын талаар ехэ амжалта туйлаа.

Манай Бурят республика Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын зүгһөө саг үргэлжэ туһаламжа абадагай ашаар хүгжэнги индустритай, олон тоото колхоз совхозуудтай республика болоо.

I.

Совет засагай тогтоһоной ашаар үйлэдбэрилгын хүсэн хүгжэжэ эхилээ, ашаглагдадаггүй байһан туйлай ехэ байгаалиин баялиг элирүүлэгдэжэ, арад зоной аша туһада хэрэглэгдэжэ эхилээ. Бурядай республикада үшөө дайнай урда тээхи табанжэлнүүдэй үедэ вольфрамай, молибденэй уурхай олдоһон байгаа. Тэрэ уурхайн дэргэдэ Зэдын вольфрамово-молибденэй комбинат баригдаад, ажаллажа байна. Гушаад оной һүүлээр Галуута-Нуурта, Баян Голдо нүүрһэнэй уурхай ашаглагдажа эхилһэн юм. Галуута-Нуурай шахтанууд мүнөө үедэ промышленностиие, түмэр замай транспортые нүүрһэөр хангана. Манай республикада модон ехээр бэлэдхэгдэжэ байна. 30 миллиард шахуу гектарай ой модотой манай Бурядай республика оронойнгоо арадай ажахыда модо ехээр бэлэдхэдэг болонхой.

Бурядай промышленность ойрын жэлнүүдтэ бүри түргөөр хүгжэхэ юм. Каменскда шиферэй завод баригдажа дүүрүүтэй болоо, Гусиноозёрскдо шэнэ шахта, Кяхтада ээрэлгын-трикотажна фабрика, Улан-Удэдэ мебельнэ фабрика, Татаурово станци шадар барилгын материалнуудые бүтээдэг комбинат, Таловка разъезд шадар түмэр бетон зүйлнүүдые бүтээдэг завод баригдажа дүүрэхэеэ байна. Республикын химическэ промышленностиин эгээн түрүүшын предприятинуудай нэгэн болохо вискозно-целлюлозой, хэмэл утаһанай заводууд баригдажа захалаа. Кяхтын силлиманидай уурхай ашаглагдажа эхилхэнь. Эндэхи уурхайе ашаглахын тула туршалгын фабрика баригдажа эхилээ. Барилгын материалнуудые бүтээдэг промышленна предприятинууд баригдаха юм. Мүн тэрэшэлэн Байгалай хойто захын ой модоной баялиг ашаглагдажа эхилхэнь. Тэндэ ой модые ехээр отолхын тула олон тоото шэнэ леспромхозууд, ой модо болбосоруулдаг предприятинууд баригдаха болоно. Улан-Удэдэ шэнэ-шэнэ предприятинууд баригдаха, бии байһаниинь шэнэлэн заһабарилагдаха. Эдэ бүгэдын бэелүүлэгдээд байхада, Бурядай АССР Зүүн Сибирьтэ, Дальна Востогто экономикынгөө талаар ехэ һүүри эзэлдэг болохо юм.

Промышленностиин хүгжэһэнэй, городуудай, промышленна центрнүүдэй олошорһоной ашаар республикадамнай хүдэлмэришэдэй тоо нилээд олошороо. Хэрбээ Бурядай республикада революциин урда тээ бүхы арад зон хүдөө ажахыда хүдэлдэг байгаа һаа, мүнөө тэдэнэрэй гурбанай хоёр хубинь городуудта, хүдэлмэришэнэй тосхонуудта, промышленностьда ажаллана. Промышленностиие, барилгые хүтэлбэрилгые шэнэдхэн хубилгаха тушаа парти, правительствын бэелүүлһэн хэмжээ-ябуулганууд республикын экономикые хүгжөөхэ туйлай ехэ арга боломжо бии болгобо. Хүдэлмэришэн ангиин, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэдэй эдэбхи үүсхэлынь улам дээшэлээ. Бурядай экономическа захиргаанай районой байгуулагдаһанай, Совнархозой бии болоһоной ашаар нютагаймнай байгаалиин, экономическа баялиг бүри һайнаар ашаглагдадаг боложо байна.

Бүхы Зүүн Сибирьтэ ажаһуудаг хүн зоной 10 процентнь манай республикада ажаһууна. Мүн 10 процент шахуу промышленна продукци үйлэдбэрилэгдэнэ. Бурядай АССР-эй промышленность 1957 ондо бүхы дээрээ 2,4 миллиард түхэригэй продукци үйлэдбэрилэн гаргаа. Гэхэ зуура, Бурядай республика промышленна, хүдөө ажахын шухала зүйлэй продукци гаргалгаар элитэ ехэ һуури эзэлнэ. Промышленна зарим продукци үйлэдбэрилгөөр Зүүн Сибирьтэ Бурядай АССР-эй хэдыдэхи һуури эзэлдэг байһаниинь доро харуулагдаһан тоо баримтанууд дээрэһээ эли болохо байна:

Нүүрһэ	—2,5—2,8	процент
Электроэнерги үйлэдбэрилгэ	—5—6	»
Барилгын хирпиисэ	—6—7	»
Сонхын шэл	—100	»
Барилгын модо шэрэлгэ	—13—14	»
Паровозуудые, пассажирска вагонуудые капитальнаар заһабарилга	—100	»
Шухаг металлнуудай концентрадууд	—50—60	»
Ноохон бүд	—100	»
Мяха (промышленностьда буйлуулагдаһан)	—31—32	»
Консервэнүүд	—54—55	»
Тэрэ тоодо мяханай консервэнүүд	—100	»
Загаһа барилга	—38—40	»
Ороохо таряа абалга	—5—5,5	»
Угаагдаагүй ноохон	—18—19	»
Һү абалга	—8—9	»

Зүүн Сибириин бүхы ажахые манай республикын ажахытай сасуулбал, манай республика түмэр замда шухала хэрэгтэй паровозо-вагонуудые заһабарилдаг гол шухала газар байһанаа, сонхын шэл, ноохон бүд, мяха, загаһа, хониной ноохо ехээр үгэдэг байһанаа гэршэлэн харуулна. Дээрэ дурсагдаһан зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргадаг һалбаринуудые хараад үзэбэл, манай республика эдэ зүйлнүүдые үйлэдбэрилгөөрөө нилээд мэргэжэһэн гол шухала экономическа район мүн болоно.

Манай республикын газар дээрэ байгаалиин баялигай элбэг байһан дээрэһээ үйлэдбэриин хүсэн саашадаа бүри түргөөр хүгжэхэ аргатай байна. Бурядай АССР Зүүн Сибирьтэл адли байгаалиингаа баялигаар Советскэ Союз дотороо түрүү һууринуудай нэгые эзэлнэ.

Байгаалиимнай баялигай багахан хубинь мүнөө үедэ ашаглагдажа байна. Бурядай республикада нүүрһэнэй дарашын элбэг байбашье, нүүрһэн ондоо республикаһаа асарагдажа үргэлжэлһөөр. Уһанай хүсэн хэрэглэгдэнэгүй шахуу. Промышленностьда хэрэгтэй болохо туйлай баян ашагта малтамалнууд ашаглагданагүй.

Ороной зүүн зүгтэхи байгаалиин баялигые арадай ажахыда хэрэглэн, тэндэхи үйлэдбэриин хүсые түргөөр хүгжөөхэ шухала гэжэ партиин XX съездын шиидхэбэринүүд дотор заагдаһан байгаа. Энэ заабари Бурядаймнай республикадашье хабаатай байна. Манай республикын промышленна, хүдөө ажахын продукци 10—15 жэлэй турша соо 3—4 дахин ехээр гаргагдадаг болохоор хараалагдана.

Республикамнай мүнөө үедэ хүгжэнги экономикотой, мэргэжэл һайнтай хүдэлмэрилэгшэдтэй, байгаалиин ехэ баялигтай юм. Тиимэһээ Бурядай республикын ажалшад Коммунистическэ партиин Центральна Комитедэй, Советскэ Правительствын зүгһөө саг үргэлжэ туһаламжа абадагай ашаар республикынгаа экономико, культурые хурдан түргэнөөр хүгжөөхэ зорилгоёо амжалтатайгаар шиидхэхэ байха гэжэ этигэмээр.

Бурядай АССР-эй газар дайда ашагта малтамалнуудаар баян юм. Һүүлшын 2—3 жэлэй турша соо Кяхта город шадар силлиманит ехээр олдоо. Мүн манай республикын газар дээрэ титанмагнетитовэ түмэрэй уурхай олдоо. Түгэнын талада шулуу нүүрһэн ехээр олдобо. Республикымнай газар дээрэ нефелиновэ сиенит, флюорит, перлит, бор, магнезидүүд, ехэ хэмжээнэй молибден, мүн шухаг бусадшье малтамалнууд олдоо.

Силлиманит промышленностьда илангаяа ехээр хэрэглэгдэдэг юм. Кяхтын силлиманидые шанаржуулан һайжаруулха технологие «Иргиредмет» гэжэ Эрхүүгэй институт бүхы талаһаань шэнжэлэн хараа. Силлиманидай шанарынь Зэдын вольфрамово-молибденовэ комбинадта туршагдаад, шанар һайнтай байһанаа харуулаа. Кяхтын силлиманидые зүбөөр ашаглабал, тэндэһээ химда сэнтэй алюмини абтажа болохо байна. Тиимэһээ Бурядай АССР-эй газар дээрэ алюминиин комбинат барибал зүйтэй гэжэ һанагдана.

Республикымнай газар дээрэ титаномагнетитовэ руда ехээр олдоо. Энэ рудаһаа титан, хара металл (булад, шэрэм) абтаха байна. Мүн дээрэ дурсагдаһан рудаһаа фосфор абтаха юм. Рудаһаа абтаһан фосфорһоо хүдөө ажахыда хэрэглэгдэхэ минеральна тэжээлнүүдые үйлэдбэрилжэ болохо.

«Химическэ промышленностиие хүгжөөхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гэй майда болоһон Пленум химическэ промышленностиие хүгжөөхын тула минеральна түүхэй эдые һайнаар ашаглаха шухала гэжэ зааһан юм.

Республикада «Татарай булаг», «Билюта» гэжэ газарта химическэ талаараа ямаршье холисогүй известко олдоо. Манай һанамжаар, известкын олдоһон газарта хэмэл каучук гаргадаг химическэ завод барибал зүйтэй байна. Известкын үлэгдэл республикын цементнэ промышленностьда хэрэглэгдэхэ юм. Энээнтэй дашарамдуулан автомобилиин шинэ, мүн тэрэшэлэн резинээр хэгдэһэн техническэ зүйлнүүдые бүтээбэл зүйтэй гэжэ һанагдана.

Республикынгаа үйлэдбэрилгын хүсые саашадань хүгжөөхэ асуудалые дурдаха зуураа, Зүүн Саяндахи ашагта малтамалнуудые ашаглаха тухай хэлэнгүй байхын аргагүй. Геологуудай тодоруулһанай ёһоор Ахын, Түнхэнэй аймагуудта шанар һайнтай асбест, боксит, графит, алтан, апатит, фосфорит, химическэ холисогүй сэбэр известко, мүн бусадшье ашагта малтамалнууд ехээр олдоо.

Асбестын, фосфоридой, апатидай, алтанай баялигые ашаглаха тухай асуудалые һаяар шиидхэхэ хэрэгтэй. Асбошиферэй зүйлнүүдые бүтээн гаргаха Тимлюйдэхи заводой баригдажа ашаглалгада үгтэхэдэ, энэ томохон предприятида Ахын аймагһаа асбест асарха шухала. Ахын аймагта шанар һайнтай асбест ехээр олдоо. Зүүн Саяндахи минеральна бусадшье түүхэй эд түргөөр ашаглагдаха зэргэтэй.

Зүүн Саяндахи ашагта малтамалнуудые хэрэглэхын тула түбхын түрүүндэ харгы зам бариха хэрэгтэй. Алюминиин түүхэй эдые, асбест, графит, мүн бусадшье малтамалнуудые шэрэхын тула Слюдянкаһаа Боксон хүрэтэр түмэр харгы бариха шухала. Түмэр харгын баридаха газараар даб дээрэхи шэнжэлгэ хэгдээ.

Молибденэй шэнэ уурхайе ашаглаад байхада, республикымнай үйлэдбэрилгын хүсэн нилээд хүгжэхэ болоно. Молибденэй шэнэ уурхайн дэргэдэ Бурядай АССР-эй газар дээрэ Зэдын вольфрамово-молибденовэ комбинадай удаа хоёрдохи томо комбинат байгуулагдаха байна.

Республикын промышленностиие, үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөлгэдэ Хойто-Байгалай аймаг мүн лэ ехэ удхашанартай. Энэ аймагта нефелиновэ сиенит, марганцева руда, мүн бусадшье ашагта малтамалнууд олдоһон байна. Дээрэ дурсагдаһан малтамалнууд промышленностьда ехээр хэрэглэгдэхэ юм.

Бурядай АССР ой модоор баян. Ой модые промышленностьда хэрэглэхын тула зарим тэды хэмжээ абтана. Жэшээнь, дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, вискозно-целлюлозно комбинат баригдажа эхилээ. Гадна, Байгал далай шадар: Турка, Баргажан, Максимиха, Кика гэжэ гол мүрэнүүдэй адагта 200 миллион гаран кубометр шанар һайнтай мододод ургажа байдаг. Эдэ мододой 75 процентнь нарһад, шэнэһэн юм. Ой модоор баян тэндэхи газар дайдада вискозно-целлюлоз, хэмэл утаһа гаргаха нэгэ—хоёр томо предприяти барихада болохо байна.

Республикын үйлэдбэрилгын хүсые хүгжөөхын тула электроэнерги ехээр үйлэдбэрилдэг болохо шухала. Промышленна предприятинуудтахи мүнөөнэй электростанцинууд экономическа талаараа ашаг олзогүй байна, эдэ элекростанцинууд хүсэ багатай байхаһаа гадна, эндэ тэндэ таруугаар баригданхай. Бурядай промышленна район саашадаа түргөөр хүгжэхэ байһан туладаа, хүсэ ехэтэ энергетическэ базатай байха зэргэтэй. Электроэнергине ехээр үйлэдбэрилдэг болохын тула дүүрэн арга боломжо бии байна.

Республикымнай леспромхозууд оронойнгоо шэнэ барилгануудта, томо томо шахтануудта эрхим шанартай модо ехээр эльгээнэ. **Зураг дээрэ:** Хандагатайн леспромхозой доодо складһаа шахтада ошохо модон вагондо ашагдажа байна.

З. Гайнуллинай фото.

Түбхын түрүүндэ Галуута-Нуур шадар 1200 мянган киловаттһаа бага бэшэ хүсэтэй ГРЭС бариха шухала. Тэндэ электростанци барихада угаа таатай зохид юм. Яахадааб гэхэдэ, электростанциин баригдаха газарта ехэ нуур, Холбоолжоной химда нүүрһэ бии байна. Галуута-Нуурай ГРЭС-эй баригдажа дүүрээд байхада, промышленность, мүн тэрэшэлэн электрын хүсэ хэрэглэдэг түмэр зам электроэнергеэр хүсэд хангагдаха болоно. Электроэнерги ехээр хэрэглэдэг промышленна предприятинууд болохо Кяхтын алюминиин комбинат, сернокислота гаргадаг, шинэ бүтээдэг заводууд, хэмэл каучук гаргадаг, нефть сэбэрлэдэг заводууд Галуута-Нуурай ГРЭС-һээ электроэнерги абадаг болохо юм.

Электростанцинуудай министерствын—«Мосгидэпэй» проектнэ организацинууд Сэлэнгэ мүрэн дээрэ электростанци бариха шэнжэлгые 1956 онһоо хойшо амжалтатайгаар хэжэ байна.

Сэлэнгэ мүрэн дээрэ электростанци барихада экономическа талаараа таатай зохид байна гэжэ даб дээрэхи шэнжэлгэ гэршэлэн харуулаа.

Республикын арадай ажахые түлищээр хангаха гээшэ мүн лэ шухала байна. Арадай ажахыда ехээр хэрэглэгдэжэ байгаа түлишэ һаяын жэлнүүдтэ нютагтамнай хүсэд абтаха аргатай болохо. Галуута-Нуурай хүрин нүүрһые нилээд ехээр малтан абаха гээшэ угаа шухала. Энэ зорилго мүнөө бэелүүлэгдэжэ эхилээ.

Манай республикын газар дээрэ хүрин нүүрһэнһээ гадна, шулуу нүүрһэн бии юм. Мухаршэбэрэй аймагай Түгэнын талада шанар һайнтай шулуу нүүрһэн ехээр олдоо.

Байгаалиин баялигаар элбэг манай республика һаяын жэлнүүдтэ экономикынгоо талаар Зүүн Сибирьтэ шухала һуури эзэлжэ, өөрынгөө баялигые коммунизм байгуулха хэрэгтэ зорюулха байһаниинь дамжаггүй.

II.

Совет засагай жэлнүүдтэ республикымнай хүдөө ажахы, мүн таряашадай ажабайдал үндэһөөрөө хубилаа.

Манай Бурядай республика урдань гээгдэнги хүдөө ажахытай байһан юм. Ажалша малшадай олонхинь нүүдэл шахуу ажаһуудалтай байгаа. Тэдэнэрэй ажахынь Байгал шадарай шэрүүн шанга сагай уларилһаа доройтон муудадаг һэн. Хаанта Россин ноёдуудаар дэмжэгдэдэг нютагай баяд ноёдто хабшагдаһан нютагай зонууд бүришье бэрхэтэй байдалда ородог байгаа. Нютагай баяд ноёдой мэдэлдэ бурят арадай газарайнь, малайнь ехэнхи хуби байдаг һэн.

Колхозно байгуулалтын илаһанай ашаар ажалша таряашад түлюур һуудалтай байхаяа болижо, культурнаар ажаһуудаг боложо байна. Малшад хүдөө ажахын артельнүүдтэ нэгэдэжэ, һууриjан түбхинөө.

Колхозуудай байгуулагдаһанай ашаар республикымнай хүдөө ажахы шэнэ замаар хүгжэжэ эхилээ. Урдань ехэнхи аймагуудта адуу мал түхэреэн жэл соо бэлшээридэ ябадаг байгаа. Энээнһээ боложо, малай ашаг шэмэнь бага байһан юм. Сагай уларилшье мал үсхэбэрилгэдэ ехээр нүлөөлдэг һэн. Хатуу шэрүүн үбэлэй, халуун шанга зунай болоходо адуу мал ехээр туража, үхэдэг байгаа. Мал ажал эрхилэгшэдэй бүлэнэр үгытэй ядуу ажаһуудаг бэлэй.

Мүнөө мал ажал үсхэбэрилгэ үндэһөөрөө хубилаа. Колхозууд болон совхозуудай ниитын мал саг үргэлжэ олошорхо зуураа, ашаг шэмэ ехээр үгэдэг боложо байна. Мүнөө үедэ үүлтэр һайнтай үхэр мал ехээр олошороо. Хэрбээ урдань бурядууд шэрүүн ноохо үгэдэг хонидые үсхэбэрилдэг байгаа һаа, мүнөө бүхы колхозуудай отаранuудта нарин, нарибтар ноохотой хонид үсхэбэрилэгдэнэ; мүн тэрэшэлэн гахай, шубуу, ан үсхэбэрилэгдэдэг болоо.

Партиин Центральна Комитедэй сентябрьда болоһон Пленумэй һүүлээр ниитымнай мал илангаяа түргөөр олошоржо эхилбэ. Мяха, һү, тоһоной хүн бүхэндэ хүртэсын талаар ойрын жэлнүүдтэ США-е хүсэхэ гэһэн бүгэдэарадай хүдэлөөе Бурядай республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд ехээр һайшаан дэмжээ.

Республикын бүхы ажахынуудһаа 1954 онойхидо орходоо 1957 ондо ноохо 1,8 дахин, һү—2,1 дахин, үндэгэ—1,3 дахин, ороохо таряан—26 процент ехээр абтаа.

Мал ажалай гол һалбари болохо нарин, нарибтар ноохотой хонид илангаяа түргөөр олошоруулагдажа байна. Һүүлшын дүрбэн жэлэй турша соо колхозууд, совхозуудтахи хонид 42 процентээр, гахай 52 процентээр олошороо. Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд малайнгаа ашаг шэмые дээшэлүүлхэ талаар мүн лэ бага бэшэ амжалта туйлаба. Хэрбээ колхозуудта 1954 ондо үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 475 литр һүн һаагдадаг байгаа һаа, 1957 ондо үнеэн бүриһөө 1261 литр һүн һаагдаа, 1954 ондо хонин бүриһөө дунда зэргээр 1,48 килограмм ноохон хайшалагдадаг байгаа һаа, 1957 ондо хонин бүриһөө 2,5 килограмм ноохон абтаа. Хэрбээ республикамнай бүри һаяшаг шэрүүн, шэрүүбтэр ноохо тушаадаг байгаа һаа, мүнөө гол түлэб нарин, нарибтар ноохо тушаадаг болонхой. Шэрүүн ноохо тушаахаяа болинтожо байна. Малай амидын шэгнүүр мүн лэ нэмэнэ.

Манай колхозууд мал ажал эрхилхынгээ хажуугаар таряан ажал эрхилнэ. Бурядай республикада 1923 ондо 134 мянган гектар газарта хүдөө ажахын ургамалнууд таригдадаг байһан юм. Харин мүнөө 571,9 мянган гектар газар дээрэ тарилга хэгдэнэ. Колхоз бүхэн дунда зэргээр 3000 гектар газар дээрэ тарилга хэнэ. Шэнэ, боро газар һүүлэй үедэ ехээр элдүүрилэгдээ. Энээнэй ашаар малда эдюулхэ тэжээл нилээд нэмээ. 1954 онһоо хойшо республикадамнай 250 мянган гектар шэнэ, боро газар элдүүрилэгдэһэн байна.

Республикынгаа хүдөө ажахын хүгжэлтые тэмдэглэхэ зуураа, мүнөө үеын хүдөө ажахы бии бүхы арга боломжоёо хэрэглэжэ шаданагүй, арад зондо хэрэгтэй эдеэ хоол, промышленностьда хэрэгтэй түүхэй эд үшөөл дутамагаар үгэнэ гэжэ тэмдэглэхэ ёһотойбди.

Хэрбээ Бурядай АССР мүнөө үеынхидэл адли хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилээд байбал, ороноо эдеэ хоолоор хангаха хэрэгтэ горьтой туһа нэмэри хэжэ шадахагүй байна. Тиимэһээ Бурядай республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахын продуктнуудые бүри ехээр абаха, республикынгаа хүдөө ажахые саашадань хүгжөөхэ туйлай ехэ зорилготой байна. Бурядай республикын арадай ажахые долоон жэлэй турша соо 1959—1965 онуудта хүгжөөхөөр хараалагдаһан түсэбые бэелүүлхэ гээшэ шухала удхашанартай. Дээрэ дурсагдаһан түсэбэй ёһоор, шухала зүйлэй продуктнууд 1957 онойхидо орходоо гурба—дүрбэ дахин ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болохо юм. Таряанай талмайе үргэдхэһэнэй, малай тоо толгойе олошоруулһанай, ашаг шэмэ үгэлгыень ехэ болгоһоной ашаар лэ дээрэ дурсагдаһан зорилго бэелүүлэгдэхэ болоно.

Бурядай республикын эрхэ байдалда энэ зорилгые бэелүүлхэ гээшэ бэрхэтэйшэг байна. Яахадааб гэхэдэ, республикынгаа хатуу шэрүүн уларилтай байһые (ган гасуурай болодогые, бороо хурын багаар ородогые, эртэ хүйтэрдэгые) хараадаа абажа, хүдөө ажахымнай хүдэлмэрилэгшэд, мүн республикын бүхы ажалшад эсэшэ сусашагүйгөөр ажаллаха зэргэтэй.

Бурядай республикын аймаг бүхэнэй, зоно бүхэнэй газарай хүрьһэн, сагай уларил ондо ондоо байдаг. Мүнөө үеын хүдөө ажахышье нютаг бүхэндэ ондо ондоогоор эрхилэгдэнэ. Тиимэһээ зарим газарта ямар һалбарииe мэргэжүүлэн хүгжөөхэб, зарим аймаг, зононуудта хүдөө ажахые ямар гуримаар эрхилхэб, ямар һалбарииe гол һалбари гэжэ тоолохоб, хамһабариин ажахынуудые хэр зэргээр хүгжөөхэб гэһэн асуудалнууд шиидхэгдэхэ зэргэтэй болоно.

Манай республикада гол түлэб ноохо, мяха ехээр үгэдэг хонин ажахын хүгжөөгдэхэ байһые хараадаа абажа, зарим аймаг, колхозуудта гол түлэб һү, мяха, ороохо таряа ехээр абадаг болохо шухала гэжэ һанагдана. Ямар нэгэн ажахые мэргэжүүлэн һайжаруулбал, үйлэдбэриншье ехэ болгогдохо зэргэтэй. Тиимэһээ олон һалбаритай колхозуудай ажахы жөөлсэхынгөө хажуугаар гол һалбарииe хүгжөөхэ тухай асуудалые тусгаарлан хараха хэрэгтэй.

Мяха ехээр абалгын шухала һые, республикынгаа байгаалиин сагай уларилые хараадаа абажа мяха ехээр үгэдэг мал ажалые хүгжөөхэ асуудалые хаража шиидхэхэ хэрэгтэй байна. Дээрэ дурсагдаһан асуудал илангаяа холын аймагуудта: Ахын, Закаменай, Курумканай, Яруунын, Зэдын, Түнхэнэй болон бусадшье аймагуудта хабаатай байна. Город шадарай аймагуудта гол түлэб һү, овощь үгэдэг, шубуу үсхэбэрилдэг ажахынууд мэргэжэн хүгжөөгдэхэ зэргэтэй.

Хүдөө ажахые эрхилхэ асуудалые бүхы талаһаань хаража үзөөд, республикын колхоз, совхозуудта ойрын табанжэлэй турша соо малай тоо толгойе иигэжэ олошоруулха шухала гэжэ бидэнэр һанонобди: томо бодо малые 296 мянган толгойгоор гэхэ гү, али 1957 онойхидо орходоо 30 процентээр, хонид — 2315 мянган толгойгоор гэхэ гү, али 97,8 процентээр, гахай — 63 мянган толгойгоор гэхэ гү, али 19,4 процентээр, шубуу — 425 мянган толгойгоор гэхэ гү, али 98,8 процентээр олошороохо байна.

Гэхэтэй хамта малай ашаг шэмые нилээд дээшэлүүлжэ, колхозуудтахи үнеэн бүриһөө 2250 килограмм, совхозуудта — 2600 килограмм һү һааха, колхозуудта хонин бүриһөө — 3,3 килограмм, совхозуудта — 4,1 килограмм ноохо абаха арга боломжо дүүрэн бии байна.

Үхэр малайнгаа олошороод, ашаг шэмынь ехэ болоод байхада, мяха 3,3 дахин ехээр абтадаг болохо гү, али хамта дээрээ 81 мянган тонно абтаха, һүн 2,6 дахин ехээр һаагдаха гэхэ гү, али хамта дээрээ 224 мянган тонно абтаха, ноохон 2,5 дахин ехээр абтадаг болохо гэхэ гү, али хамта дээрээ 6,2 мянган тонно абтаха юм.

Адуу малай тоо толгойе түргөөр олошоруулха, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ зорилгые бэелүүлбигдаад байхада тэжээл бэлэдхэхэ гээшэ угаа шухала асуудалнуудай нэгэн болохо байна.

Ган гасуурида дайрагдадаг манай республикын олохон аймагуудай газар дайда сагайнгаа ээлжээр элһэн губинуудта адли юм. Тиимэһээ колхоз, совхоз бүхэндэ, мүн тэрэшэлэн бүхы республика дотор алишье талаар һайса, наукын ёһоор харагдаһан хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлжэ, тэжээл ехээр бэлэдхэхэ асуудалые амжалтатайгаар шиидхэгдэхэ [...]

III.

Ноохо, мяха ехээр үгэдэг мал ажалай түргөөр хүгжөөгдэһэн, байгаалиин баялигай зүбөөр ашаглагдаһанай ашаар арад зоной хэрэглэхэ эд бараан бүри ехээр гаргагдадаг болохо юм. Хүнэй эдеэ хоолой промышленностиие дэ хэдэн шухала һалбаринуудые хүгжөөхэ таатай зохид арга боломжо Бурядай республикада байна.

Манай республикада текстильнэ промышленностиие түргөөр хүгжөөхэ шухала. Энэ асуудал шиидхэгдэжэ байна. Улан-Удэдэ [...] фабрика ажаллана, Кяхта городто ээрэлгын-трикотажна фабрика баригдажа дүүрүүтэй болонхой. [...]рии сэмбэ гаргадаг Улан-Удэ [...] фабрика шэнэлэн хубилгагдажа [...]лээд үргэдхэгдэхөөр, ноохо [...] ехэ предприяти баригдахаар [...]лагдана. Энээнһээ гадна камвольно бүд нэхэдэг комбинадые манай республикада барибал зүйтэй [...] Тиимэ комбинат нютагайнгаа ноохо, хэмэл утаһа хэрэглэдэг [...] юм. Валенкануудые саашадаа [...] олоор гартаха бүхы арга боломжо бии байна. Мүнөө үедэ гаргагдадаг валенканууд нютагай арадай [...]нойшье эрилтэ хангажа шадахагүй [...]

Улан-Удэ городто баригдахаар хараалагдаһан арһан гутал [...] комбинат хүнгэн промышленностиин томохон предприяти болохо байна. Энэ предприяти мүн [...] мяха-консервын комбинадһаа [...]хэй эд абаха юм.

Мяха консервын комбинат [...]шадаа үргэдхэгдэхөөр хараалагдана. Энэ комбинат Дальна Восток, Холын Хойто зүг руу продукци эльгээжэ үргэлжэлхэ юм. Республикымнай загаһанай промышленность мүн лэ хүгжөөгдэхөөр хараалагдана.

Бурядай республикын ажалшад республикынгаа түүхэтэ [...]тын замые омогорхон хараад [...]раа, промышленностьёо, хүдөө ажахы болон культураяа улам түргэнөөр хүгжөөхын түлөө эдэбхитэйгээр тэмсэжэ байна. Коммунистическэ партиин, Советскэ правительствын зүгһөө саг үргэлжэ туһаламжа абажа байгаа манай Бурят республика хэдэхэн сагай үнгэрөөд Бүхэроссин Федерациин түрүү республиканuудай нэгэниинь болохо [...]

1958 оной түрүүшын хахадта Бурядай АССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд тухай

Бурядай АССР-эй Статистическэ Управлениин мэдээсэл

1958 оной түрүүшын хахадта промышленность, хүдөө ажахы болон транспортын хүгжэлтэ, капитальна барилга, худалдаа наймаа эрхилэлгэ, культурна барилга иимэ мэдээнүүдээр тодорхойлогдоно:

I. ПРОМЫШЛЕННОСТЬ

Бурядай АССР-эй газар дээрэ байhан бүхы промышленность 1958 оной түрүүшын хахадта продукци гаргаха түсэбөө бүхы дээрэнь 105 процент дүүргээ.

1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал, продукци бүтээн гаргалга 11 процентээр ехэ болоо.

Али бүхы продукци бүтээн гаргаха хахад жэлэй түсэб иимээр дүүргэлтэ болоо:

	1958 оной түрүүшын хахадай түсэбэй дүүргэлтэ процентээр	1957 оной түрүүшын хахадай дүүргэлтые 1958 оной түрүүшын хахадтай сасуубал, процентээр
Бурядай Совнархозой промышленность	104	112
тэрэ тоодо:		
Горнорудна промышленностиин управлени	103	113
тус тус предприятинууд:		
Налуута-Нуурай рудоуправлени	103	110
Улан-Удын механизированнэ шэлэй завод	100,9	134
Темлюйскэ цементын завод	100,9	126
Металл болбосоруулдаг, машина бүтээлгын промышленностиин управлени	108	103
тус тус предприятинууд:		
«Механлит» завод	119	84
Селендумын станок бүтээдэг завод	106	143
Улан-Удын суднобүтээлгын завод	100,6	100,4
Илхиин ЦРММ	113	111
Улан-Удын ТЭЦ	96	100,9
Мяхан, эдеэ хоолой промышленностиин управлени	103	114
тус тус предприятинууд:		
Улан-Удын мяха-консервын комбинат	101	121
Тоhо үйлэдбэрилдэг, сыр шанадаг заводууд	101	108
Загаhанай заводууд, загаhанай консервын комбинадууд	119	116
Бурядай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ камбын фабрика	109	107
«Забайкаллес» комбинат	106	113
2. Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй промышленность	103	110
тэрэ тоодо:		
Бурядай АССР-эй Нютагай промышленностиин министерство	102	108
Бурядай АССР-эй Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй промышленностиин министерство	103	102
Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Барилгын материалнуудай промышленностиин управлени	109	125
Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи түлишын промышленностиин управлени	103	125
«Бурстрой» трестын промышленна предприятинууд	102	161
3. Республиканска болон союзна республиканска министерствонүүдэй, зургаануудай республиканска мэдэлэй промышленность	107	107
тэрэ тоодо:		
Тээрмын комбинат	107	88
«Бурпромсовет»	108	115
4. Ниитэ союзна, союзна республиканска министерствонүүдэй, зургаануудай союзна мэдэлэй промышленность	107	115
тэрэ тоодо:		
Улан-Удын паровозо-вагонно завод	107	113

1958 оной түрүүшын хахадта зарим министерствонууд болон предприятинууд продукци гаргаха хахад жэлэйнгээ түсэбые бүхы дээрэнь дүүргэhэн, үлүүлэн дүүргэhэн габошье, промышленна зарим түрэлэй продукци гаргаха түсэбөө дүүргэжэ шадаагүй. Жэшээлхэдэ, Бурядай АССР-эй Нютагай промышленностиин министерство ваника дараха, арhан гутал оёхо, хирпиисэ хэхэ, ханын блогууд, тог гэхэ мэтые үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргээгүй.

Бурядай АССР-эй Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй промышленностиин министерство кондитерскэ зүйл бариха, крахмал, гурил татаха, пивэ шанаха түсэбөө дүүргээгүй; Барилгын материалнуудай промышленностиин управлени модо хюрөөдэхэ, известко галдаха, алебастр, шалын хабтагайнуудые үйлэдбэрилхэ түсэбөө дүүргээгүй. Бурпромсоведэй олзоборилгын артельнүүд хирпиисэ хэхэ, ханын блок, түмэр кровать, лампын шэл үйлэдбэрилхэ, хүүгэдэй арhан гутал оёхо түсэбүүдээ дүүргээгүй.

Селендумын модо дархалдаг станок бүтээдэг завод иимэ станогуудые үйлэдбэрилэн гаргаха түсэбөө дүүргээгүй, механизированна шэлэй завод сонхын шэл гаргаха түсэбөө дүүргэбэгүй.

Промышленна гол шухала продукцинуудые үйлэдбэрилгын түсэб иимээр дүүргэгдэбэ:

	1958 оной түрүүшын хахадта бүтээгдэhэнииь	1957 оной 1-дэхи хахадта бүтээгдэhэн юумые 1958 оной 1-дэхи хахадайхитай сасуулхада процентээр
Нүүрhэн—мянган тонноор	550	110
Электроэнерги—миллион киловатт-часаар	180	108
Бэлэгсэлэй модон (колхозуудай, модо бэлэдхэлэй жэжэ предприятинуудай шэрэhые оруулангүйгөөр)—мянган кубическа метрээр	1718	99,4
Хюрөөдэhэн модон (колхозууд, жэжэ предприятинуудайхиие оруулангүйгөөр)—мянган кубическа метрээр	312	127
Цемент—мянган тонноор	192	129
Хирпиисэ (колхозуудай хэhые оруулангүйгөөр)—миллион хэhэгээр	26	113
Известко—мянган тонноор	10,8	132
Сонхын шэл—мянган дүрбэлжэн метрээр	3343	136
Хилгааhан бүд—мянган метрээр	575	108
Гуталнууд—мянган параар	39	111
Трикотажна дотор хубсаhан—мянган хэhэгээр	120	116
Трикотажна гадар хубсаhан—мянган хэhэгээр	83	109
Арhан гутал—мянган параар	50	91
Валенка—мянган параар	101	119
Мяхан (ажалшадай хүлhэлжэ алуулhан малгүйгөөр)—мянган тонноор	1710	176
Колбаса—мянган тоноор	3701	115
Загаhа барилга—мянган тонноор	2,2	110
Сүсэгын тоhон—мянган тонноор	0,9	98
Сагаан эдеэн—мянган тонноор	7,6	142
Сыр—мянган тонноор	0,1	136
Хилээмэ, булканууд—мянган тонноор	32	123
Кондитерска зүйл—мянган тонноор	1,1	70
Макаронно зүйл—мянган тонноор	1,4	89
Пиво—мянган декалитрээр	291	88
Хубсаhа угаадаг машина—мянган хэhэгээр	14,5	354
Түмэр кровать—мянган хэhэгээр	48	94

Республикын промышленна предприятинуудай хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсые дээшэлүүлхэ түсэб 103 процент, тэрэ тоодо Совнархозой мэдэлэй промышленностьда 103 процентээр дүүргэгдээ. Түрүүшын хахад жэлдэ ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбые Улан-Удын механизированнэ шэлэй завод, тоhо үйлэдбэрилдэг, сыр шанадаг заводууд, Бурядай АССР-эй Эдеэ хоолой зүйлнүүдэй промышленностиин министерствын предприятинууд дүүргэжэ шадаагүй.

Промышленностиин хүдэлмэришэдэй ажалай бүтээсые дээшэлүүлгэ 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал 1958 оной түрүүшын хахадта 8 процентээр, тэрэ тоодо Совнархозой мэдэлэй предприятинуудта—7 процентээр, Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй мэдэлэй предприятинуудта—6 процентээр дээшэлhэн байна.

Промышленна продукциин өөрын үные химдаруулха талаар 1958 оной түрүүшын хахадта тогтоогдоhон даалгабари товарна продукци бүтээлгэдэ гаргашалагдаhан түхэриг бүхэндэ хубаарилжа үзэбэл, Совнархозой предприятинууд дүүргэhэн байна.

1958 оной түрүүшын хахадта бүтээгдэhэн товарна продукциин өөрын үные нёдондонойхитой жэшээлжэ үзэбэл, сасуулагдамал сэнгээр Совнархозой промышленностьда—2,1 процентээр химдарба.

Бурядай Совнархозой мэдэлэй промышленностиин болон барилгануудай шэнэ юумэ үүсхэгшэд 1958 оной түрүүшын хахадта ухаалан зохёолгын, техническэ нарижуулгын болон уралан нарижуулгын 2000 гаран дурадхал оруулаа. 1958 оной түрүүшын хахадта эдэ дурадхалнуудые бэелүүлhэнэй ашаар 8 миллион шахуу түхэригэй алмалта хэгдээ.

II. ХҮДӨӨ АЖАХЫ

1. Республикын колхоз, совхозууд хабарай тарилгые бүри богони болзорто, бүри hайн шанартайгаар хэhэн байна. Хабарай культурануудые тариха түсэб 100,7 процент, тэрэ тоодо ороohото, бобово культурануудые—102 процент, эшэ набшыень абахын тулада кукуруза —154 процент, тэжээлэй корнеплодуудые—123 процент, силос дараха, наран сэсэг тариха түсэб 102 процент дүүргэгдээ. Түсэбөөр хараалагдаhанда орходоо горохо 2 дахин, шара будаа 9 дахин ехээр тарингдаhан байна.

Гэбэшье овощь, хартаабха, сахарай свёкло, улаhа тариха түсэб дутуугаар дүүргэгдэбэ.

Республика дотор 1958 ондо таригдаhан хүдөө ажахын бүхы культурануудай талмай 593 мянган гектар болоо. Тэжээлэй культурануудые ехээр тариhанhаа уламжалан тарилгын талмай 1957 онойхидо орходоо 15 мянган гектараар нэмэhэн байна.

2. Колхоз, совхозууд хабарай бүхы культурануудай 53 процентые нёдондо хахалагдажа элдүүрилэгдэhэн пар болон намарай пар дээрэ тариhан байна. Тиихэдэ 26 мянга гаран гектар тарилга уhалагдадаг газар дээрэ хэгдээ. Хабарай ороohото культурануудай гурбанай нэгэ хуби хэрээhэлүүлжэ, нарин рядтайгаар, хартаабхын 39 процентнь квадратно-гнездовой аргаар таригдаhан байна.

3. Энэ жэлэй зургаан hарын турша соо колхоз, совхозууд поли болон сабшалангууд дээрэ нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо 100 мянган тонноор ехэ наг шэбхэ гаргаа, хүдөө ажахын культурануудта 1,8 дахин ехэ минеральна үтэгжүүлгэ хаяhан байха юм. Гэхэтэй хамта үнгэрhэн хахад жэлэй турша соо поли дээрэ шэбхэ гаргаха жэлэй түсэб—33 процент, сабшалан дээрэ гаргаха түсэб—43 процент дүүргэгдэбэ.

4. Пропашной болон бусад культурануудай тарилгын хойноhоо олон колхоз, зарим совхозууд тон hулаар харууhална. Августын 1-нэй байдалаар республикын колхоз, совхозууд наран сэсэгэй тарилгын оройдоол 17 процентые, кукурузын 49 процентые, овощной культурануудай 73 процентые, хартаабхын 75 процентые миил нэгэдэхеэ элдүүрилhэн байна. Сахарай свёклые шэнгэрүүлхэ хүдэлмэри 79 процент, тарилгын ряд хоорондын газар элдүүрилгэ 67 процент дүүргэгдэhэн байна.

Августын 1-нэй байдалаар колхозууд уhалагдадаг газарта тариhан техническэ культурануудайнгаа миил 3 процентые, тэжээлэй культурануудай 13 процентые, ороohото культурануудай 33 процентые, овощь болон хартаабхын 72 процентые нэгэдэхеэ уhалаа.

5. Колхоз, совхозууд 1959 ондо тарилга хэхын тулада 239,6 мянган гектар пар хахалаа, 20,8 мянган гектар шэнэ, боро газар нэмэжэ элдүүрилээ.

6. Колхоз, совхозууд энэ жэлэй хабар 60 гектар талмай дээрэ шэнэ сад тариhан, үрэ жэмэстэ модо hуулгаhан байха юм. Энэнь жэлэй түсэбэй 35 процент болоно.

7. Колхоз, совхозууд, РТС болон МТС-үүд хабарай полевой хүдэлмэриин эхилхэдэ трактор, тракторна плуг болон сеялкэнүүдые заhабарилха түсэбөө дүүргэhэн аад, культиваторнуудые заhабарилха түсэбөө хүсэд дүүргээгүй байшоо. Хуряалгын машинануудые заhабарилха хүдэлмэри унжагайруулагдаа. Августын 1-нэй байдалаар силос дараха, ургамалнуудые хуряаха комбайнуудые заhабарилха түсэб 45 процент, силосорезкэнуудые —50 процент, сенокосилкануудые—69 процент, тарянай комбайнуудые—96 процент дүүргэгдэhэн байна.

8. Колхоз, совхозуудай ашаг шэмэтэ малай, шубуунай тоо толгой нёдондо жэлэйхитэй сасуулбал иимээр нэмэбэ.

	Колхоз, совхозуудай ниитын адуу малай тоо (мянган толгойгоор): 1957 оной июлиин 1-дэ бии байhаниинь	Колхоз, совхозуудай ниитын адуу малай тоо (мянган толгойгоор): 1958 оной июлиин 1-дэ бии байhаниинь	1957 оной июлиин 1-дэ бии байhан малые 1958 оной июлиин 1-нэйхитэй сасуулбал процентээр
Эбэртэ бодо мал	250,9	253,7	101
тэрэ тоодо үнеэн	73,2	73,7	100,7
Хони, ямаан	1261,1	1399,1	111
Томо болоhон шубуун	144,6	161,1	111

Колхозуудай гахайн тоо толгой 1957 оной июлиин 1-нэйхитэй сасуулбал 7 процентээр хороо.

Ашаг шэмэтэ малай, шубуунай тоо толгой совхозуудта колхозуудайхида орходоо нилээд ехээр олон болоhон байна.

9. Республикын колхоз, совхозууд 1958 оной түрүүшын хахадта нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхида орходоо мяха абалгые 18 процентээр, хониной ноohо хайшалалгые—15 процентээр, hү hаалгые—7 процентээр, үндэгэ абалгые—3 процентээр ехэ болгоhон байна. Энэ үе соо совхозууд мяха абалгые 50 процентээр, hү hаалгые—28 процентээр, үндэгэ абалгые—24 процентээр нэмээгээ.

Мяха ехээр абаха хэрэгтэ гахай шахалга ехэ удхашанартай. Үнгэрhэн хахад жэлэй турша соо колхоз, совхозууд нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхида орходоо 33 процентээр олон гахай шахажа тушааhан байна.

Борьёогой, Бичурын, Кяхтын совхозууд нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхида орходоо hү hаалгые дунда зэргээр 45 процентээр, Иволгын, Кабанскын, Байкало-Кударын аймагуудай колхозууд hү hаалгые 20—17 процентээр дээшэлүүлжэ, горьтой амжалта туйлаа.

Энэ үе соо Кяхтын, Борьёогой совхозууд мяха абалгые 2 шахуу дахин, Кударын аймагай колхозууд —68 процентээр, Бичурын—50 процентээр, Түнхэнэй—49 процентээр, Закаменай, Кабанскын аймагуудай —37 процентээр, Мухаршэбэрэй аймагай колхозууд 33 процентээр ехэ болгоhон байна.

10. 1958 оной августын 1 хүрэтэр республикын 184 колхоз гэхэ гү, али 88 процентнь МТС-үүдhээ трактор, комбайн болон бусад техникэ худалдажа абаба.

Колхозууд 1,8 мянган трактор гэхэ гү, али МТС-үүдтэ бии байhан бүхы тракторнуудай 80 процентые, 1,4 мянган комбайн, 1,8 мянган тракторна плуг, 2,4 мянган сеялкэ, 13 мянга гаран бусад машина, зэмсэгүүдые худалдажа абаhан байна. РТС, МТС-үүдэй колхозуудтай хамта энэ жэлдэ бүтээhэн бүхы тракторна хүдэлмэриин 68 үлүүтэй процентые колхозууд өөhэдынгөө тракторнуудаар бүтээhэн байна.

11. Республикын хүдөө ажахын зарим зэргээр дэбжэжэ, колхозуудай экономикын бэхижэhэн ушар гүрэндэ тушааха хүдөө ажахыя продуктнуудые бүри горьтойгоор бэлэдхэхэ арга олгоо.

1958 оной январиин 1-hээ эхилэн колхознигууд, хүдэлмэришэд болон алба хаагшадай хубиин ажахыhаа мал ажалай продукт гүрэндэ уялгата ёhоор тушаалгын болюулагдаhан байбашье, 1958 оной түрүүшын хахадта мал ажалай продукт гүрэндэ тушаалга 1957 оной энэ үеынхидэ орходоо дээшэлээ гэбэл, мяха тушаалга—30 процентээр, ноohо—24 процентээр, үндэгэ—12 процентээр, hү—2 процентээр нэмэhэн байна.

1958 оной түрүүшын хахадта Бурядай бүхы АССР дотор бэлэдхэл хэхэ талаар тогтоогдоhон гүрэнэй түсэб ноohоор—122 процент, үндэгөөр—116 процент, hүөөр—103 процент дүүргэгдэбэ. Араhа, ангай араhа, гүужаhан ноohо, гахайн шэрхэг болон хялгааhа тушааха хахад жэлэй түсэб мүн лэ үлүүлэн дүүргэгдээ.

Гэхэтэй хамта мяха бэлэдхэхэ хахад жэлэй түсэб оройдоол 85 процент дүүргэгдэбэ.

Мяха бэлэдхэхэ хахад жэлэй гүрэнэй түсэбые Курумканай, Кяхтын аймагууд; hү тушааха түсэбые—Байкало-Кударын, Кабанскын, Кударын, Прибайкальска, Тарбагатайн, Иволгын, Түнхэнэй, Баргажанай, Кяхтын аймагууд; үндэгэ тушааха түсэбые—Иволгын, Баргажанай, Прибайкальска, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Бичурын, Тарбагатайн, Кударын, Кабанскын болон бусад зарим аймагууд болзорhоонь урид дүүргэhэн, үлүүлэн дүүргэhэн байна.

Баргажанай, Иволгын, Бичурын, Түнхэнэй, Сэлэнгын, Тарбагатайн, Байкало-Кударын, Кударын, Закаменай, Курумканай аймагууд ноohо тушааха хахад жэлэйнгээ түсэбые 181—130 процент дүүргээ. Мал ажалай продукт бэлэдхэхэ түрүүшын хахад жэлэй гүрэнэй түсэбые Заиграйн, Ториин, Яруунын, Хэжэнгын аймагууд бусад аймагуудта орходоо муушагаар дүүргээ.

12. Республикын колхозууд энэ жэлэй түрүүшын хахадта өөhэдынгөө зөөри, мүн гүрэнэй урьhаламжа хэрэглэн 3,5 мянган толгой бодо малай (тугалай байрануудые оруулалсан) байха байра, 22,2 мянган толгой хониной, 0,8 мянган толгой гахайн, 5,8 мянган шубуунай (дальбарааануудтаяа хамта) байра, тэрэшэлэн үйлэдбэриин-ажахын, культурно-ажаhуудалай бусад байранууд болон барилгануудые хэжэ дүүргэhэн байна.

Гэбэшье, үнгэрhэн хахад жэлдэ шубуунай байра бариха түсэбөө колхозууд 6 процент, гахайн—7 процент, эбэртэ бодо малай—15 процент, хониной—16 процент дүүргэбэ.

Ниитынгээ малые шэмэтэ тэжээлээр хангахада шухала болохо силос дараха hайн түхеэрэлгэнүүдээр ехэ дуталдадаг байбашье колхозууд силоснэ түхеэрэлгэнүүдые бариха хүдэлмэри хангалтагүйгөөр хэhэн байха юм. 1958 оной түрүүшын хахадта колхозуудта 3,5 мянган тонно силос дараха түхеэрэлгэнүүд барижа дүүргэгдээ. Энэнь түсэбэйнь миил 8 процент болоно.

Колхозуудай малай фермэнүүдэй ажалые оньhожоруулха хүдэлмэри нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхида орходоо багаар хэгдэhэн байна.

Колхоз, совхозуудай мал ажалдахи хүшэр хүдэлмэри оньhожоруулга юрэнхы дээрээ тон хангалтагүй байhаар.

III. ТРАНСПОРТ

Зүүн-Сибириин түмэр замай дүрбэдэхи отделени 1958 оной түрүүшын хахадта ашаа тээхэ түсэбөө 102 процент, тэрэ тоодо шулуу нүүрhэ тээхэ түсэб—103 процент, модо тээхэ түсэбөө 90 процент, барилгын-минеральна материалнуудые—122 процент, талха хилээмэ—116 процент дүүргэhэн байна.

РСФСР-эй Автомобильна транспортын, шоссейнэ харгын министерствын Бурядай автомобильна трест ниитын хэрэглэмжын автомобильна транспортаар ашаа шэрэхэ хахад жэлэйнгээ түсэбые 120 процент, ашаанай эрьесын түсэбые—115 процент, пассажирнуудые шэрэхэ түсэбөө—102 процент дүүргэбэ.

1957 оной нэгэдэхи хахадайхитай сасуулбал автотрест ашаа шэрэлгые 43 процентээр, ашаанай эрьесые 22 процентээр, пассажирнуудые шэрэлгые 15 процентээр нэмээhэн байна.

IV. КАПИТАЛЬНА БАРИЛГА

1958 оной түрүүшын хахадта гүрэнэй зөөреэр хэгдэhэн капитальна барилгын хэмжээн 1957 оной нэгэдэхи хахадайхитай сасуулбал 144 процент, тэрэ тоодо гэр байра барилга 146 процент, hургуули, аргаламжын эмхи зургаануудые, хүүгэдэй сад болон яслинуудые барилга —128 процент болобо.

1958 оной нэгэдэхи хахадта гүрэнэй предприятинууд, эмхи зургаанууд хамта дээрээ 51 мянган дүрбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүдые ашаглалгада үгэжэ, түсэбөө 209 процент дүүргээ.

Барилга-хабсаралгын хүдэлмэриин хэмжээн 1958 оной түрүүшын хахадта 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал иимээр нэмээ:

«Бурстрой»	трест—	137%
«Забайкалллестрансстрой»	» —	159%
«Темлюйцемстрой»	» —	120%
«Джидастрой»	» —	137%
154-дэхи	» —	220%

1958 оной түрүүшын хахадта Совнархозой предприяти болон организацинуудай капитальна барилгада гаргашалhан мүнгэн зөөриин хэмжээн бүхы республика дотор гаргашалагдаhан мүнгэн зөөриин 71 процентнь болоhон байна.

V. ЭД БАРААНАЙ ЭРЬЕСЭ

Гүрэнэй, кооперативна худалдаа наймаанай, бутархай эд бараанай эрьесын түсэб 1958 оной нэгэдэхи хахадта 99,7 процент дүүргэгдээ.

Бутархай эд бараанай эрьесын ниитэ хэмжээн (эд хэрэглэгшэдэй кооперациин комиссионно худалдаа наймаа оруулалсангүй) 1073,8 миллион түхэриг, тэрэ тоодо бутархай худалдаа наймаанай—976,9 миллион түхэриг, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудай—98,8 миллион түхэриг болоhон байна. Буркоопсоюзай комиссионно наймаан хүдөө ажахын зүйлнүүдые 16,8 миллион түхэригтэ худалдаба.

Тус тус худалдаа наймаанай организацинууд түсэбүүдээ иимээр дүүргээ:

	1958 оной нэгэдэхи хахадай түсэбэй дүүргэлтэ процентээр
Улан-Удын горпромторг	103
Улан-Удын горпищеторг	100
Главунивермаг	108
Столовонуудай, ресторануудай трест	92
Орснууд, продснабууд	100,6
тэрэ тоодо:	
Бурядай Совнархозой УРС	100,4
Буркоопсоюз	98

1958 оной түрүүшын хахадта гүрэнэй болон кооперативна худалдаа наймаан сасуулагдамал сэнгээр 1957 оной түрүүшын хахадайхида орходоо 7 процентээр ехэ эд бараа республикын хүн зондо худалдаhан байна.

Худалдан абаха гүрэнэй түсэбые үлүүлэн дүүргэhэнэй ашаар худалдаа наймаанай газарнуудаар дамжуулан хүн зондо 100 тонно сүсэгын тоhон, 1994 тонно тунга hүн худалдагдаhан байна.

VI. КУЛЬТУРНА БАЙГУУЛАЛТА, ЭЛҮҮРЫЕ ХАМГААЛГА

Дунда hургуули дүүргэжэ, болбосоролой аттестат абагшадай тоо хүдэлмэришэн, хүдөөгэй залуушуулай hургуулинуудые, тэрэшэлэн заочноор hурагшадые оруулалсахада, 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал 14 процентээр олон болоо.

Бурядай АССР-эй газар дээрэ байhан дээдэ, тусхай дунда hургуулинууд, ажалhаа таhарангүйгөөр заочноор hурагшадые оруулалсан, 1800 үлүүтэй мэргэжэлтэдые арадай ажахыда эльгээхэ юм. Энэнь 1957 онойхидо орходоо 2 процентээр олон байна.

Клуб, библиотекэнүүдэй тоо олон болоо.

Киноустановконуудай тоо 9 процентээр нэмэбэ.

1958 оной түрүүшын хахадта театрнууд, филармони болон кинодо 8235 мянган хүн орожо хараа. Энэнь 1957 оной тус үеынхитэ орходоо 14 процентээр олон.

Хүүгэдэй садуудтахи hуури 1957 оной түрүүшын хахадайхида орходоо 13 процентээр олон болоhон байна. Энэ үе соо хүүгэдэй саг үргэлжын яслинуудай hууриин тоо 7 процентээр олон болоо.

Больница болон нарайлалгын гэрнүүдэй hууриин тоо 1957 оной түрүүшын хахадайхитай сасуулбал 3 процентээр олон болоhон байна.

БУРЯДАЙ АССР-эй СТАТИСТИЧЕСКЭ УПРАВЛЕНИ.

Барилганууд олоор бодхоогдоно

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз энэ жэлдэ олон шэнэ барилгануудые бодхоожо байна. Колхоз жэлэй эсэс хүрэтэр малшадай байха 13 гэр, 3 культбаза, 5 бани, 100 толгой үнеэдэй, мүн тугалай, хонинoй байрануудые, 1000 квадратна метр талмайтай жэлэмэл, ток, механизаторнуудай хамтын байра болон бусадые барижа дүүргэхэ гэжэ шиидэһэн байха юм.

Колхозой барилгашад 8 гэр, 1 культбаза, 2 бани, тугалай байра барижа дүүргээд, 25 хүнэй байха механизаторнуудай хамтын байра, столово барижа дүүргэхэ ойртуулаа.

Мүнөө таряа хураалгын эхилжэ байһан энэ үедэ колхозой полевой станууд бэлэн болгогдобо.

Р. Балданов.

Сахарай свёклын баян ургаса хүлеэгдэнэ

Кударын аймагай Кировэй нэрэмжэтэ колхозой сахарай свёкло таридаг звеногойхид (звеньеводынь А. Андреева) энэ жэлдэ свёклын гектар бүриһөө 100 центнерһээ дээшэ ургаса хуряахын түлөө ехэхэн оролдолго гарган ажаллажа байна.

Звеногой гэшүүн бүхэн сахарай свёкло тариһан түрүүшын үдэрһөө эхилэн дааһан участогуудайнгаа ургасые һайнаар харууһална. Таряанайнгаа газар дээрэ ургаһан буртаг ногоо 3 дахин түүбэ.

Мүнөө бүхы участогууд дээрэнь свёклын эшэ намаа һайнаар гаража, баян ургаса хуряагдахаар хүлеэгдэнэ.

О. Мижитов.

Шэнэ дунда һургуули

1958 оной арадай ажахын түсэбэй ёһоор Бичурын аймагай Ленинскэ долоон жэлэй һургуулиие Бурядай АССР-эй Министрнүүдэй Совет дунда һургуули болгобо.

Ленинскэ дунда һургуулиие багшанараар, һуралсалай элдэб хэрэгсэл болон түхеэрэлгээр хангаха гэжэ Бурядай АССР-эй Гэгээрэлэй министерство уялгалагдаа.

Республикымнай боксёрнууд, штангистнууд монголойхидтой хүсэеэ үзэлсэхэнь

Монголой Арадай Республикын Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи физкультура болон спортын комитедэй уряалаар манай республикын боксёрнууд болон штангистнууд уласхоорондын матчева мүрысөөндэ хабаадалсахын тула Улан-Удэһээ Улан-Батор хото ошохоор уржадэр мордобо. Бурядай АССР-эй спортивна нэрэ хүндые хүнгэн бэетэй боксёр, СССР-эй спортын мастер Бадма Жигмитов, боксоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн хахад финальна наадалгада Советскэ Союзай дээдэ һургуулинуудай студентнүүдэй дундаһаа чемпион болоһон Виктор Бадмаев, боксоор республикын чемпион хэдэн дахин болоһон СССР-эй спортын мастер Владимир Николаев болон бусад хамгаалха байна. Энэ мүрысөөндэ боксёрнууд хоёр талаһаа хүндэ хүнгэнөөрөө илгагдан туласалдаха юм. Тэрээнтэй нэгэн хамта Монголой болон манай республикын штангистнууд хүсэеэ үзэлсэхэнь.

Хүндэ атледүүдэй командада республикымнай чемпионууд болон рекордсменүүд ошолсобо. Тэдэнэрэй дунда Анатолий Бондырев, Ким Золотоев, Иван Акатов болон бусад шираг хүсэеэ харуулха байна.

Мүрысөөн Монгол Арадай Республикын ниислэл хото Улан-Баторта хэдэн үдэрэй туршада үргэлжэлхэ юм.

Н. Николаев.

ЯАҺАН АМТАТАЙ ЯБЛОКАНУУД БЭ! З. Гайнуллинай фотоэтюд.

ХИЛЫН СААНАҺАА

ООН-эй Генеральна Ассамблейн онсо тусхай сесси

НЬЮ-ЙОРК, августын 9. (ТАСС). ООН-эй Генеральна Ассамблейн онсо тусхай сессиин нээгдэһэн августын 8-най үдэрэй заседани дээрэ СССР-эй түлөөлэгшэ А. А. Соболев, США-гэй делегат Лодж, ООН-эй генеральна секретарь Хаммаршельд гэгшэд үгэ хэлэбэ. А. А. Соболев иигэжэ мэдүүлээ:

«1958 оной августын 7-до болоһон заседанидаа ООН-эй Аюулгүйн Соведэй хаража үзэһэн асуудалнууд» гэһэн Генеральна Ассамблейн онсо тусхай гурбадахи сессиин зүбшэхэ зүйл баталха гэжэ дуугаа үгэхэдөө, советскэ делегаци уласхоорондын шахардуу шанга байдалые һуларуулха, США Великобритани хоёрой эзэрхэг түримхэй ябуулгаһаа боложо, Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ тохёолдоһон сэрэг дайнай аюулые зайсуулха талаар шухала хэмжээ абаха гээшэ тус сессиин гол зорилго гэжэ тоолоно.

Генеральна Ассамблей Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ ороод байһан гадаадын сэрэгшэдые дары түргөөр бултыень гаргуулха, тиигээд эдэ оронуудай дотоодын хэрэгүүдтэ саашадаа газаа тээһээ оролсохо ябадалые болюулха ёһотой. Түбхын түрүүндэ Американ сэрэг Ливанһаа, Англиин сэрэг Иорданиһаа гаргагдаха ёһотой. Юундэб гэхэдэ, эдэ сэрэгэй тэндэ ошоод байхада энхэ тайбан байдалда, арадуудай амгалан байдалда саг үргэлжэ аюул тохёолдуулагдажа байна. Энээнтэй Нэгэдэмэл Нацануудай Организациин гэшүүн болохо нэгэшье гүрэн эбсэхэ ёһогүй.

Араб Зүүн зүгтэхи шахардуу шанга байдалые усадхаха талаар Аюулгүйн Соведэй ёһотой хэмжээ абажа шадахагүй байһан дээрэһээ Генеральна Ассамблей ООН-эй Уставай гол ёһонуудта, уг зорилгонуудтань үндэһэлэн, США-гэй сэрэгые Ливанһаа, Англиин сэрэгые Иорданиһаа гаргаха тухай асуудал шиидхэхэ уялгатай.

Генеральна Ассамблейн онсо тусхай гурбадахи сессиин абаһан шиидхэбэринүүд уласхоорондын түгшүүрилтэ байдалые зөөлэрүүлжэ, эб найрамдал тогтонижоруулха, дэлхэйн шэнэ дайнай аюулые зайсуулха бэзэ гэжэ советскэ делегаци найдана.

Удаань США-гэй делегат Лодж үгэ хэлэхэдээ, «бэе бэеэ зэмэлжэ, сагаа барангүй», зүбшэгдэхэ асуудалаа нэгэ тээшэнь харуулан шиидхэхэ гэжэ оролдоёл гээд сессидэ хабаадагшадые уряалаа. Энэнь Ливанда Американ сэрэгэй ороод байһан ушарые хэлсэхэгүй гэһэн удхатайгаар ойлгохоор байна. Гэбэшье, Америка, Англиин сэрэгүүдэй Ливан Иордани хоёрһоо дары гаргагдаагүйдэ ямаршье һайн шиидхэбэриин абтаха аргагүй байһаниинь элитэ.

Сессиин заседаниин түгэсхэлдэ ООН-эй генеральна секретарь Хаммаршельд үгэ хэлээ. Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ һаяхан тохёолдоһон байдалые хаража үзэхэ гэһэн нэгэл зүбшэхэ зүйл сесси дээрэ табигдана гэжэ тэрэ мэдүүлээ. Гэбэшье, Дүтын, Дунда Зүүн зүгтэ хабаатай асуудалнуудые ООН-эй онсо сесси бүри үргэнөөр хаража үзэхэ ёһотой гэжэ генеральна секретарь хэлээ.

Тиигээд Хаммаршельд ямар асуудалнууд дары зүбшэн хэлсэгдэжэ, шиидхэгдэхэ ёһотойб гэжэ тодорхойлбо. Тусхайлбал, Араб Зүүн зүгтэ ошоод байһан ООН-эй элдэб органууд саашадаа ямар хүдэлмэри хэхэ ёһотойб гэжэ, мүн Дүтын, Дунда Зүүн зүгэй оронуудта экономическа, техническэ туһаламжа үзүүлхэ тухай, тэрэшэлэн эндэхи оронуудай дэлхэйн бусад оронуудтай харилсан ажаллаха тухай асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ ёһотой гээд Хаммаршельд хэлээ.

Сессиин түрүүлэгшын дурадхалаар делегадууд зүбшэхэ зүйлдэ табигдаһан асуудалые хэлсэлгэ энэ заседани дээрээ эхилээгүй.

ООН-эй Генеральна Ассамблейн удаадахи заседани августын 13-да болохо.

Уһан доогуур ябадаг Американ „Наутилус" гэжэ судныг аяншалга

ВАШИНГТОН, августын 9. (ТАСС). Атомна двигателиин хүсөөр уһан доогуур ябадаг Американ түрүүшын «Наутилус» гэжэ судна Берингын далайһаа Гренландиин далай хүрэтэр аяншалжа, географическа хойто полюсые һэтэлэн гараа гээд хуулита ёһоор соносхогдобо.

Гонолулаһаа Гренландиин далай хүрэтэр бүхы шахуу замые «Наутилус» уһан доогуур 120 метр гүнзэгыдэ ябажа гараа, тиихэдээ 20 узелһаа үлүү скоростьтой ябаа гэжэ лодкын командир Андерсон корреспондентнүүдтэ мэдүүлбэ. Берингын хоолойн хойгуур ябажа байхадаа «Наутилус» нэгэл дахин уһан дээрэ халта гараа. Хойто Мүльһэтэ океанай мүльһэн доогуур тус лодка дүрбэн үдэр соо 1830 миль газар гаталба.

«Наутилусай» аяншалга июлиин 22-һоо августын 5 хүрэтэр үргэлжэлөө.

Ливанда ошоод байһан Американ сэрэгэй харуул Бейрудэй дэргэдэ... Кейстон агентствын ф...

Тайвань шадар США сэрэгэ... бэлэдхэл улам ехээр хэнэ

ПЕКИН. Синьхуа агентство августын 8-да иигэжэ дамжуулна:

Уласхоорондын байдалые шангадуулхые оролдон, американска империалистнууд Тайвань шадар дайнда бэлэдхэл улам ехээр хэжэ байнхай.

Хэблэлэй мэдээсэлнүүд дээрэһээ хаража үзэхэдэ, Американ «F-100 суперсэйбр» гэжэ маркын бүлэг реактивна самолёдууд Филиппиндэхи Кларкын американска базаһаа августын 3-да ниидэжэ гараад, Тайваньда ерэһэн байна. Тайвань дээрэ байдаг США-гэй агаарай сэрэгэй тусхай флодые командалагша Фред Динтэй, чанкайшистска бүлэгэй сэрэгэй дээдэ зэргэтэй түлөөлэгшэдтэй хэлсээ хэжэ, сэрэгэй хорото ааша гаргалгада бэлэдхэл хэхын тулада США-гэй агаарай сэрэгэй 13-дахи флодые командалагша Томас С. Мурман Тайбэй город августын 6-да яаралтайгаар ерээ. Тайвань дээрэ байһан ...канска «F-100Д» маркын с...дууд зохихо заабари абаад ...даа коммунистическэ Хитад... молёдуудтай байлдаа хэлгэд... рэглэгдэхэ юм гэжэ Томас С... ман элитээр соносхоо.

Чанкайшистска сэрэгүүдэй ...жэ байһан аралнууд дээрэ б... США-гэй сэрэгэй түлөөлэгшэд... хитэйгээр ябуулга хэдэг б... байна. США-һаа «Тайваньда... даг гарнизоной штабай» ком... лагшаар шэнээр томилог... Смут, тэрэнэй туһалагша аад... гэй туһаламжа үзүүлхэ талаар... рикански бүлэг советнигүүдэ... тэлбэрилэгшөөр ажаллагша ... лиин урда тээ Цзиньмэнь ара... рэ ошожо, тэндэхи чанкайши... сэрэгүүдтэ заабари үгөө гэжэ... кайшистска Сентрал Ньюс аг... во мэдээсээ.

(ТАС...

Американ сэрэгүүд Ливанда ерэжэл байһаар

БЕЙРУТ. Американ сэрэгэй командовани августын 7-до Ливанда сэрэгүүдые асаржа үргэлжэлүүлһэн, сэрэгэй техникэ болон һомо хэрэгсэл буулгаһан байна. Американ сэрэгэй 13 корабль, тэрэ тоодо 10 транспортна корабль августын 8-най үглөөгүүр Ливанай эрьедэ зогсожо байгаа. Хальдедахи уласхоорондын аэродром дээрэ Американ агаарай-сэрэгэй хүсэнүүдэй транспортна самоледууд буужал байһаар.

«Аль-Кифах» газетэ иигэжэ мэдээсэнэ. Ливанда Американ сэрэгүүдые буулгаха хүдэлмэри хүсэд дүүргэгдэтэрээ үргэлжэлүүлэгдэхэ юм гэжэ Америкаһаа Ливанда байдаг командованиин түлөөлэгшэ мэдүүлбэ.

Сентябрь һара хүрэтэр Сами Сальхын правительство һэлгэгдэхэгүй гэһэн найдуулга абаһана... һүүлээр Американ команд... хабсаргагдадаг модон казарм... дые Бейрудэй портдо асаржа... хай. Эдэ казарманууд соонь ... рикын сэрэгүүд удаан саг соо... ралха юм ха. Мүн казарма ба... тулада Американ командовани... тагай дэлгүүр дээрэһээ бари... материалнуудые худалдажа а...

БЕЙРУТ, августын 9. (ТА... Үнгэрһэн сүүдхын туршада Ам... кын шэнэ сэрэг, сэрэгэй тех... буу зэбсэг Ливанай газар ... буулгагдаа. Һая бууһан Амер... сэрэг Бейрудэй урда захада о... дог гүбөөнүүдые, мүн хэдэн о... газарнуудые эзэлээ.

Американ сэрэгшэд Дундада... лайн урда эрьеэр урагшаа яб... Дамур городто хүрөө.

ШУХАЛА ХЭРЭГТЭ ЁҺО ТЭДЫГЭЭР ХАНДАНА

(Сэлэнгын аймагта гурбан жэлэй соёлой добтолго муугаар эхилээ)

Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо культурно-ажаһуудалай барилга үргэнөөр хэгдэнэ. Һүүлэй үедэ эндэ байрын олон гэрнүүд, нэгэ культбаза, хоёр бани баригдажа, ашаглалгада үгтөө. Машинануудые заһабарилха мастерскойн гэр баригдажа дүүргүүтэй байна. Механизаторнуудай байха гэр, столово баригдажа эхилэнхэй. 1958 оной дүүрэтэр хоёр шэнэ культбаза, малшадай байрын гэрнүүд, хэдэн бани, малай байранууд, үйлэдбэриин гэрнүүд баригдажа бэлэн болохо юм. Таряа хураалгын үедэ полевой станууд, улаан булангууд, столовонууд һайнаар түхеэрэгдэнхэй байха.

Гурбан жэлэй соёлой добтолгын үедэ культурно-ажаһуудалай барилга улам ехээр хэгдэхэнь. 1960 ондо үшөө шэнэ культбаза, 2 улаан булан, һургуулиин байшан, стадион, нарайлалгын гэр, 56 байрын гэр, хэдэн ниитын бани, үхибүүдэй эмхи зургаануудай гэрнүүд болон бусад баригдаад байха түсэбтэй. Гадна, колхознигууд тосхоноо болбосон түхэлтэй болгожо, 4500 модо тариха юм.

Иимэ зорилгоёо Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоз нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэжэ шадаха. Юуб гэхэдэ, 1960 ондо колхозой олзо доход 8,5 миллион түхэриг боложо, колхозой гэшүүн бүхэн нэгэ ажалта үдэртөө гансал мүнгөөр, жэшээнь, 15 түхэриг абаха болохо юм.

Мүн Энгельсын нэрэмжэтэ колхоздо культурна ажабайдалай барилга ехээр бодожо, колхознигуудай ажаһуудалые һайжаруулха талаар ехэ юумэ хэгдэнэ. Колхозой правлениин түрүүлэгшэ нүхэр Дансарановай үүсхэлээр малай фермэ дээрэ һайн культбаза баригдажа, элдэб түхеэрэлгэнүүдээр хангагданхай. Мүн бригадын центртэ киноаппарадтай клуб баригдаа. Тэндэнь библиотекэ бии.

Гурбан жэлэй соёлой добтолгын үедэ Энгельсын нэрэмжэтэ колхоз фельдшерскэ пункт, амаралтын гэр, хэдэн арбаад байрын гэрнүүд, стадион гэхэ мэтые барихаар хараалханхай.

Гэбэшье, аймагай олон колхозууд гурбан жэлэй соёлой добтолгодо үшөөл оролсоогүй байһаар. Зарим колхозууд культурно-ажаһуудалай барилга капитальнаар хэнэгүй.

Жэшээнь, XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхоз шадал багатай ажахы бэшэ юм. Теэд энэ колхоз гурбан жэлэй туршада хоёр улаан булан, нэгэ бани, үхибүүдэй сад, байрын 8 гэр, нэгэ гостиница барихаар хараална. Иимэхэн барилга хээд лэ, соёлой добтолгодо ороһон нэрэ зүүхэ гээшэ таарамжагүй байна. Наа захын, фельдшерскэ пункт, хэдэн культбаза, колхозой стадион, нарайлалгын гэр гэхэ мэтые юундэ барижа ядахаб? Иимэ барилга хэхэ арга боломжо яһала бии ха юм. Соёлой добтолгын гурбан жэлэй түсэб табиха хэрэгтэ энэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд ёһо тэдысэ хандаа гээшэ. Колхозойнь фермэнүүд дээгүүр мүнөөшье болотор һайн улаан булан үгы бшуу. Харин культбазануудые бариха гэжэ эндэ һанаалаашьедүй. Малшадай дунда политическэ, культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэри муугаар ябуулагдана, ажалһуудалайнь эрилтэ хүсэд хангагданагүй. XVIII партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд нангин сагаа гээнгүй, дары түргэн хэмжээ абажа, гурбан жэлэй соёлой добтолгодо хам оролсохо уялгатай.

Сэлэнгэдэ экономическа талаараа хүсэтэй XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоз бии юм. Гурбан жэлэй добтолгын үедэ энэ колхоз гурбан культбаза, хоёр улаан булан, стадион, нэгэ хэдэн бани, дүшөөд тойроной байрын гэрнүүдые барихаар шиидэнхэй. Сэхыень хэлэхэдэ, энэ колхоз бирагүйхэн лэ барилга хэхээр хараална. Иимэ барилга энэ колхоз гурбан жэлэй туршада бэшэ, харин оролдоод байбал, нэгэхэн жэлэй туршада хэжэрхихэ шадалтай ха юм. Политическэ удхашанартай соёлой добтолгодо иимээр хандаха гээшэ саашадаа тэсэшэгүй.

Энэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыдыпов культурын хэрэг гэхэдэ, тиимэшье ехэ урагшаа һанаатай бэшэ юм. Сагаан Хушуун гэжэ газарта культбаза баригдажа эхилһээр яһала үнинэй болонхой. Теэд тэрэнь хэзээ бүтэжэ бэлэн болохоб — гансал нүхэр Цыдыповтэ мэдээжэ. Энэ хүтэлбэрилэгшэ бригадын клубууд соо киноагрегат, колхозойнгоо центртэ кинобудка барихаяа юундэшьеб таһа арсана. Иимэ шалтагаанһаа колхознигууд кино хододоо хараха аргагүйдэнэ. Колхозойнгоо гэшүүдэй культурно-ажаһуудалай эрилтэ дүүргэхэ хэрэгтэ нүхэр Цыдыпов саашадаа һайнаар хандадаг болохо аабза гэжэ найдагдана. Хэрбээ саашадааашье иимээр байха болоо һаань, энэ нүхэртэ хэмжээ абаха зэргэтэй.

Нэгэ аймагай колхозуудта соёл культурын асуудалда иимэ ондо ондоогоор юундэ хандагдана гээшэб гэжэ асуугдахаар. Шалтагааниинь хадаа культурна байгуулалтын асуудалнуудта КПСС-эй айкомой, аймгүйсэдкомой хүтэлбэрилэгшэдэй ямараар хандадаг байһанһаа дулдыдана.

КПСС-эй айкомой секретарьнууд нүхэд Могнонов, Цыбенов, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Ангархаев, тэрэнэй орлогшо нүхэр Раднаев хүдөө нютагуудта ерэхэдээ, ажалшадай культурно-ажаһуудалай эрилтын ямараар хангагдажа байһан тухай, клуб, библиотекэ, культбазанууд юундэ муугаар баригданаб гэжэ ёһотойгоор хэнһээшье асуудаггүй юм. Эдэ нүхэд колхозуудай ажабайдалай нэгэ талаарнь —гансал үйлэдбэриин асуудалаар һонирходог заншалтай.

Культурын бүхы асуудалнууд, арад зоной дунда ябуулагдадаг идеологическа хүдэлмэри гол түлэб гансал аймгүйсэдкомой культурын таһагта ямаршье үндэһэгүйгөөр тохогдошонхой. Аймагай хүтэлбэрилэгшэд үе-үе болоод лэ тус таһагые даагша нүхэр Жамбаловһаа «хэрэгшни ямараар бүтэжэ байнаб» гэхэ зэргээр асуухаһаа бэшэ, тодорхой туһаламжа үзүүлнэгүй.

Бидэ КПСС-эй айкомой секретарьнууд, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ өөрынгөө орлогшотой хамта гансал культурын таһагые шефтээ абаад, бэшэ хүдэлмэри хэхэгүй һэн гэнэ бэшэбди. Гэбэшье, эдэ хүтэлбэрилэгшэд аймаг доторойнгоо культурна байгуулалтада хододоо анхаралаа табиха уялгатай ха юм. Культурна байгуулалтаар гансал культурын таһагые даагшаһаа асууха бэшэ, харин колхозуудай түрүүлэгшэнэрһээ, партийна организацинуудай секретарьнуудһаа мүн лэ асуулсаха ёһотой байгаа ха юм. Теэд энэ асуудалые аймагай хүтэлбэрилэгшэд хододоол «мартан татахаа» һанадаг гээшэ.

Культурно-ажаһуудалай барилга ехээр хэдэг хоёр-нэгэн колхозоор халхабша хэжэ, аймаг доторнай энэ талаар яһала һайн гэжэ тоолоод, Сэлэнгын хүтэлбэрилэгшэд һанаагаа амаршаһан янзатай. Энэ юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, гурбан жэлэй соёлой добтолгын үедэ Сэлэнгын аймагта хэхэ барилга тон бишыханаар хараалагдаа. Аяар гурбан жэлэй туршада аймаг дотороо миин, 4 клуб, 15 культбаза, 25 улаан булан, гансахан библиотекэ бариха гэжэ эндэхид түхеэрнэд. Бэшэшье барилгануудынь бирагүйшэг юм даа. Теэд колхозуудынь яһала баян, хүсэтэй ха юм. Т... һээ культурно-ажаһуудалай б... га ехээр хэхэ арга болом... бшуу.

Экономико, ажахыгаа хүгж... талаар, тэрэшэлэн культуры... асуудалаар сэлэнгынхид олон ... үүсхэл гаргаһан байха юм. Тэ... һүүлшын үүсхэл — культбаз... дые эмхидхэлгэ хараад ... Культбазанууд малшадай д... политическэ, соёл гэгээрэлэй х... мэри ябуулха гуламта болох... гадна, тэдэнэй ажаһуудалай з... тэ хангадаг таарамжатай з... формо боложо, республика д... най дэлгэрэнхэй. Теэд иимэ ... заншалаа аймагай хүтэлбэр... шэд улам саашадань хүгжөөхэ... той аад, мүнөө үедэ энэ хэ... анхарал ехээр табигданагүй. З... колхозуудай малай фермэнүүд... рэ ёһото культбазануудшье ... байһаар.

Ажахын хэрэгүүдые ажалш... байдалһаа, культурна эрилтэһ... таһалдалтайгаар шиидхэжэ б... хогүй гэжэ Сэлэнгын хүтэлбэри... нүхэд эсэстээ ойлгохо зэргэтэй.

Гурбан жэлэй соёлой добт... гээшэмнай хубхай хооһон ха... ралдаан бэшэ, харин шэнэ ... байдалда культурна револю... саашадань хүгжөөхэ зорилготой... литическэ хэмжээ-ябуулга мүн...

Мүнөө республикынгаа ажал... дай гурбан жэлэй соёлой добто... хэжэ байхадань сэлэнгынхид ... рүүшүүлэй зэргэдэ оролсохо ... гэжэ найдагдана.

М. КОНСТАНТИНО...

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕ...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта — 34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия—37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00814. Типография Министерства культуры Бурятской АССР. Зак. № 3166.